

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky a psychologie

Bakalářská práce

Využití obrazů měsíců Josefa Lady k rozvoji dovednosti slovního popisu u předškolních dětí

Vypracoval: Pavla Nováková
Vedoucí práce: PaedDr. Alena Váchová

České Budějovice 2020

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svoji bakalářskou práci vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury. Dále prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne.....

.....

Pavla Nováková

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat PaedDr. Aleně Váchové za vstřícný přístup, odborné připomínky a cenné rady, které mi poskytovala při vedení práce.

Dále bych ráda poděkovala učitelům z mateřské školy a hlavně dětem, bez kterých by tato práce nevznikla. Poděkování patří i celé rodině za podporu, trpělivost a toleranci během studia.

Abstrakt

Bakalářská práce se zabývá zjištěním pokroků dětí v popisu obrazů měsíců Josefa Lady. Práce poukazuje na možnost rozvoje dovedností předškolních dětí samostatně popsat obrázek. V teoretické části je charakterizován vývoj monologického verbálního projevu u dětí do konce předškolního věku, možnosti rozvoje samostatného souvislého vyjadřování v předškolním věku, systematický rozvoj popisu obrázku, diagnostika monologického verbálního projevu v tomto věku a charakteristika obrazů měsíců Josefa Lady. V praktické části je za pomoci obrazů 12 měsíců Josefa Lady testována slovní dovednost. Úkolem je popsat dané obrazy. Testování probíhá se dvěma skupinami předškolních dětí a zjišťuje se úroveň dovednosti popisu. S jednou vybranou skupinou bude následně tato dovednost soustavně rozvíjena. V závěru práce jsou představeny výsledky šetření. Jsou zjištěny změny u dětí v dovednostech popisu obrázku po rozvíjecím programu a také sledovány odlišnosti popisu obrázku mezi dvěma skupinami dětí.

Klíčová slova

Předškolní věk, řeč, popis obrázku, Josef Lada, mateřská škola

Abstract:

This thesis deals with the findings of childrens' progress in picture description of Josef Lada's paintings of months of the year.

It shows the possibility to develop skills of describing a picture independently in pre-school children.

In the theoretic part, there is defined monologic verbal language development of children, within pre-school age, possibilities of progress in using the speech coherently and independently, methodical development of picture description, diagnostics of monologic spoken language and characteristics of Josef Lada's images of months.

In the practical part, verbal skills are tested with the help of 12 pictures of months by Josef Lada. The task is to describe these images. Testing is done on 2 groups of children and the levels of their description skills are looked into. These skills are continuously developed in one selected group.

The results of the survey are presented at the end of the thesis. There are possible changes in children's picture description skills after the evolving program and also differences in the picture description task between two groups of children are discovered by observation.

Key words:

pre-school children, speech, picture description, Josef Lada, kindergarten

Obsah

Úvod	8
1 Charakteristika předškolního věku	9
1.1 Psychomotorický vývoj dítěte	9
1.2 Komunikační schopnosti předškolního dítěte	10
1.2.1 Stadia vývoje řeči	10
1.2.2 Jazykové roviny.....	11
1.3 Socializace	13
1.4 Kognitivní vývoj dítěte	14
1.4.1 Motorika, grafomotorika, kresba.....	15
1.4.2 Zrakové vnímání.....	16
1.4.3. Sluchové vnímání	17
1.4.4 Vnímání prostoru.....	17
1.4.5 Vnímání času.....	17
2 Vývoj verbálního projevu dětí	19
2.1 Rozvoj slovní zásoby	19
2.2 Vývoj verbálních schopností	20
2.3 Komunikační kompetence v rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání	21
2.4 Metody rozvoje komunikace	23
3 Josef Lada	25
3.1 Život.....	25
3.2 Dílo Josefa Lada	25
3.3 Lidová tvorba v obrazech	26
Praktická část	28
4. 1 Cíle výzkumného šetření	28
4.1.1 Dílčí cíle:.....	28
4.1.2 Výzkumná otázka:	28
4. 2 Metodologie výzkumného šetření.....	29
4.3 Podmínky experimentu	29
4.4 Výzkumný soubor.....	30
4.4.1 Charakteristika experimentální skupiny	30
4.4.2 Charakteristika kontrolní skupiny	31
4.5 Seznam aktivit	33
4.5.1 Aktivity pro obě skupiny	33
Vyhodnocení	33
4.5.2 Aktivity pro experimentální skupinu	34

Aktivity prvního dne	34
Aktivity druhého dne	35
Vyhodnocení úkolů – 1. a 2. den	36
Aktivity třetího dne.....	40
Vyhodnocení úkolu – téma Draní peří	41
Aktivity čtvrtého dne	43
Dušičky.....	43
Vyhodnocení úkolu – téma Dušičky	45
Aktivita pátého dne.....	47
sv. Martin.....	47
Vyhodnocení úkolu – téma svatý Martin	49
Závěrečné šetření	52
Vyhodnocení	53
Analýza získaných poznatků a diskuse	55
Závěr.....	57
Přílohy:	61
Seznam příloh:	61

Úvod

Každý jedinec na této planetě je schopen určité komunikace. Nezáleží vůbec na tom, jaké je národnosti, či vyznání. Všichni k dorozumívání užíváme řeč, ale také mimiku, gesta, doteky atd. Komunikace je proto nepostradatelná a velmi důležitá. Pokud některá forma z těchto možností komunikace není funkční, setkáváme se v okolí s nepochopením, sami se cítíme nepochopeni a uzavíráme se do sebe.

V předškolním věku je důležité dbát na správný rozvoj řeči u dětí, neboť se nachází v období, kdy jsou schopny “nasávat” informace a ze svého okolí přijímat co nejvíce.

V době, ve které se nyní nacházíme, se setkáváme s nepřehledným množstvím informací z celého světa. Někdy se ale zapomíná na tradice a hodnoty. Ve svém okolí pozoruji, že dochází k trendu návratu hodnot z minulosti, s čímž jsem se setkala i já.

Obrazy Josefa Lady jsou mi důvěrně známé, ať už z knih, nebo nástěnných kalendářů, které pravidelně kupujeme. Při jejich bližším pozorování si uvědomuji, jaká studnice tradic v naší zemi je v nich ukrytá.

Napadla mě myšlenka využít právě tyto obrazy, a s nimi spojené texty k rozvoji dovedností dětí před nástupem do školy. Náměty obrazů jednotlivých měsíců si ráda připomenu, a proto jsem si je vybrala ke svému výzkumu.

Mým cílem je zjistit, jak hluboká je schopnost dětí před nástupem povinné školní docházky popsat komplexní obraz, a zároveň zjistit povědomí o tradicích.

K výzkumu jsem si vybrala děti předškolního věku z mateřské školy, která se nachází v mém rodném městě Jihlava. Zaujala mě svým postavením v rámci ostatních předškolních zařízení ve městě. Není součástí spolku, který se nazývá MŠ Mozaika. Naopak je součástí školy, která ji nabízí využití, prostor ke cvičení a hře.

1 Charakteristika předškolního věku

Období předškolního věku je v odborné literatuře členěno různými pohledy. Říčan (2005) považuje za předškolní období tu část života, která začíná ve věku tří let a končí mezi v šesti až sedmi letech tj. nástupem k povinné školní docházce. Langmeier a Krejčířová (2006) označují toto období od narození až do vstupu do školy.

1.1 Psychomotorický vývoj dítěte

Prenatální období je období mezi početím a narozením dítěte. V tomto období se vytvářejí všechny orgánové systémy, jde tedy především o biologický vývoj, objevují se první jednoduché psychické reakce. Na plod mohou působit negativně různé vnitřní a vnější vlivy, které mohou způsobit jeho poškození (Allen a Marotz, 2005).

V **období novorozeneckém** se dítě adaptuje na vnější svět a je plně závislé na rodičích (Allen a Marotz, 2005). Novorozenec má vyvinuty všechny základní nepodmíněné reflexy a rozlišuje dobře základní tvary a barvy, zraková ostrost je v důsledku nezralosti nervových drah menší. (Langmeier, Krejčířová, 2006).

V **kojeneckém období** dítě nejedná pouze reflexivně, začíná už koordinovat pohyby a manipulovat s věcmi okolo sebe. Ty chytá oběma rukama, úchop je dlaňovitý, který přechází v klíšťkový. Kolem jednoho roku jsou děti schopny lokomoce (Langmeier a Krejčířová, 2006).

Dítě v **batolecím období** začíná samostatně chodit bez problémů i do schodů (zprvu někdy po čtyřech). Ke konci období je schopno udržet rovnováhu na jedné noze. Zdokonaluje se jemná motorika, dítě začíná jíst lžící (Allen a Marotz, 2005).

V **období předškolním** dochází dle Langmeiera a Krejčířové (2006) ke zdokonalení jemné a hrubé motoriky. Zlepšuje se pohybová koordinace. Dítě je hbité, soběstačné, je schopné se samo obléknout a najíst, někdy však s menší dopomocí. Svoji zručnost posiluje při hře s pískem, hlínou, kostkami. Častým malováním se upevňuje správné držení ruky. Děti kreslí lidskou postavu se všemi podstatnými částmi těla (Pospíšilová, 2007).

1.2 Komunikační schopnosti předškolního dítěte

Vývoj řeči dítěte lze rozdělit do dvou částí: přípravné a stádium vlastního vývoje řeči.

Řeč dítěte se projevuje již pár chvil po narození v podobě křiku. Ten však nemá ještě signální význam, ale naopak jde o projev reflexní činnosti. Zároveň dochází k vytváření vztahu mezi matkou a dítětem. Na počátku třetího měsíce se dětský křik začíná měnit. Objevuje se kňourání a pláč jež, má tvrdý hlasový začátek, a značí neklid dítěte. Křik se z reflexní činnosti přeměňuje jakožto nástroj vůle. Na toto období navazuje broukání a pudové žvatláni. Pomocí hry s mluidly dítě vytváří zvuky, které se projevují i u dítěte neslyšícího (Klenková, 2006).

V období mezi šestým a osmým měsícem si u dítěte můžeme povšimnout napodobivého žvatláni, což lze vysvětlit jako fázi, kdy se dítě snaží připodobnit vlastní vydávané zvuky těm, které slyší ze svého okolí. Kutálková (2005) uvádí, že rozvoj další řeči je závislý na chuti dítěte navazovat kontakty s okolím. Upřednostňuje stránku zvukovou před obsahovou. Klade důraz na mluvu klidnou, zřetelnou, ale ne příliš hlasitou.

Postupně dítě začíná rozumět tomu, co kolem slyší. Nejprve izolovaná slova a poté věty z jeho každodenního života (Kutálková, 2005).

Plynule tak přechází do stadia vlastního vývoje řeči, které se objevuje přibližně kolem prvního roku života. Důležitý je silný oboustranný citový vztah a mluvní vzor. Rozvoj řeči podporují i písničky, zvláště lidové, které jsou snadno zapamatovatelné a rytmické (Kutálková, 2005).

V předškolním období se řeč ještě vyvíjí. Pro samostatné vyjadřování jsou důležité pohádkové knihy, hádanky a encyklopedie. Děti rády poslouchají i pohádky ze skutečného života např. od Josefa Lady (Kutálková, 2005).

1.2.1 Stadia vývoje řeči

Klenková (2006) tento vývoj dělí do čtyř stádií:

- emocionálně-volní,
- asociačně-reprodukční
- stádium logických pojmů
- intelektualizace řeči.

Ve fázi **emocionálně-volní** dítě vyjadřuje svoje pocity v podobě jednoslovných vět. Slovem “pá” vyjadřuje radost, že třeba půjde ven, nebo nespokojenost, že blízká osoba

odchází. Slova spojuje s konkrétními osobami nebo věcmi. Dítě se dorozumívá na předverbálně-neverbální úrovni (gesta, mimika, pláč). Kolem druhého roku dítě chápe mluvení jako činnost, samo si slova opakuje (egocentrické stádium vývoje řeči).

Ve stadiu **asociačně-reprodukčním** mají slova funkci pojmenovávací, výraz spojuje s konkrétním jevem. Mezi druhým a třetím rokem se rozvíjí komunikační řeč, čímž může usměrňovat dospělé. V případě neúspěšného pokusu o komunikaci může být dítě frustrované. Proto se musíme snažit, aby nemělo komunikační bariéru s okolím (Lechta, Králíková (2011). Kolem druhého roku života dítě užívá přibližně 300 slov, přičemž na konci třetího roku se v jeho aktivním slovníku jich vyskytuje až 1000. Uvědomuje si, že řeč je podstatná část k dosažení cíle, a rovněž důležitost komunikačního partnera (Klenková, 2006).

Fázi **logických pojmů** můžeme pozorovat okolo třetího roku života dítěte. Řeč přechází na druhosignální úroveň, což znamená, že slova spojená s konkrétními jevy se za pomoci abstrakce stávají pojmy všeobecného charakteru (Bytešnicková, 2007).

Od čtvrtého roku života se rozvíjí stádium **intelektualizace**, řeč se rozvíjí po stránce logické. Rozšiřuje se slovní zásoba, upřesňuje se obsah slov a gramatických forem (Klenková, 2006).

Dochází k prudkému vývoji komunikace v oblasti verbální tvorby. Dítě si dokáže spojit některé výrazy s konkrétními jevy a je schopné vytvářet první asociace. Dominantním znakem je přechod k zevšeobecňování a abstrakci. Rovněž ho můžeme považovat za fázi pohádek a fantazie. Dítě se stane součástí vymyšleného světa, podle své představivosti ho dále utváří, a následně převádí do reality (Klenková, 2006).

V tomto období dochází k porozumění obsahu řeči, rozlišení pojmů konkrétní/abstraktní, zpřesnění gramatiky, celkovému zkvalitnění řečového projevu a rozšíření slovní zásoby (Bytešnicková, 2012).

1.2.2 Jazykové roviny

Dvořák (1998, s. 145) považuje jazykové roviny jako: „*dílčí systém jazyka charakterizovaný specifickými základními jednotkami*”.

Ontogeneze řeči souvisí s vývojem čtyř jazykových rovin:

- morfológicko - syntaktická
- lexikálně - sémantická
- foneticko - fonologická
- pragmatická.

Rovina **foneticko - fonologická** obsahuje zvukovou stránku řeči. Základní jednotkou jsou hlásky (fonémy). Děti, které mají zvukovou podobu jazyka v normě, snáze komunikují s okolím, jedinci s odchylkou ve fonetické rovině mají potíže v komunikaci s ostatními. Okolí se více zabývá jejich nedostatky ve výslovnosti oproti obsahové stránce. Jakékoliv deficity ve vývoji této oblasti mohou být ukazatelem odlišného řečového vývoje (Bytešníková, 2012). Lze ji zkoumat ze všech rovin nejdříve, a to už od sedmého týdne, kde se do křiku dítěte vkládají souhláskové zvuky (Zellerová, in Lechta, 1990). Ovšem nejdůležitějším mezníkem pro zkoumání této roviny je přechod z pudového žvatlání do napodobivého. Do té doby byly veškeré vydávané zvuky brány jako pudové, ale v přechodu do napodobivého žvatlání už lze hovořit jako o hláskách mateřského jazyka. Nutné je brát zřetel i na fixace jednotlivých hlásek. Začíná se od hlásek s nejmenší vyloženou námahou: samohlásky, retné souhlásky (*p, b, m*), retozubné (*f*), předodásňové (*t, d, n*). Dále navazují předopatrové (*t', d', ň, j*), zadopatrové (*k, g, ch*) a hrtanové (*h*). Artikulačně nejobtížnější jsou sykavky (*c, s, z, č, š, ž*), hlásky dásňové (*l, r, ř*) (Bytešníková, 2012) srov. (Klenková, 2006).

Do **lexikálně - sémantické roviny** spadá *“pasivní a aktivní slovní zásoba, definice různých pojmů či úroveň zobecňování”* (Bytešníková, 2012 s. 75). V rámci pasivní slovní zásoby se zabýváme pojmy, kterým dítě rozumí, a které užívá v řeči. Jejich rozvoj závisí na mnoha faktorech (prostředí, kde jedinec žije, individuální schopnosti, úroveň intelektu) (Bytešníková, 2012). Pasivní slovní zásobu můžeme u dítěte pozorovat v období kolem desátého měsíce (období porozumění řeči). Nechápe samotný pojem, ale neustálým opakováním, si je dokáže spojit s konkrétní situací. Lechta (1990) uvádí, že dítě slova nejprve chápe všeobecně, dochází k tzv. hypergeneralizaci (pipi - všechno co má křídla a peří). Při rozšiřování slovní zásoby se vyskytuje opačný proces a to hyperdiferenciace. Slova označují jenom jeden konkrétní fakt (označení mama - pouze pro jeho maminku). Cardová a Švandová (1988) tvrdí, že pro osvojení pojmů jedinec musí projít třemi fázemi. V první dochází k obeznámení s novými pojmy přímým pozorováním, manipulací nebo v kontaktu s prostředím. Ve druhé fázi se pojmy zpřesňují a dávají do širších souvislostí. V poslední fázi se samotný pojem užívá v řečovém projevu dítěte.

Morfologicko - syntaktická rovina se zaměřuje na užití gramatických pravidel, morfologie a syntaxe v mluvním projevu. Lze ji sledovat od prvního roku, kdy se vyslovují nejprve jednoslabičná a později víceslabičná slova, která dítě uplatňuje jako jednoslovné věty, vyjadřující emoce, prosby či přání. Zejména pro upevnění gramatických pravidel dítě využívá tzv. transfer - již slyšené spojení aplikuje do svého mluvního projevu v podobné

situaci. Postupem vývoje dochází k rozšiřování slovních druhů v řeči. V rámci slovosledu dlouhou dobu převládá emocionální cítění - slovo, které je pro dítě nejpodstatnější, dává na první místo ve větě. V průběhu zrání dítěte roste počet souvětí. V rámci této roviny hovoříme také o tzv. jazykovém citu *“schopnost dítěte více či méně přesně zvládat mluvnická pravidla bez jejich teoretického osvojení”* (Žlab in Zelinková, 1994, s. 140). Do čtvrtého roku se v mluvené řeči dítěte vyskytuje fyziologický dysgramatismus, což je učení se gramatickým tvarům a tvoření větných celků (Bytešnicková, 2012).

Pragmatickou rovinou rozumíme užití komunikačních schopností v sociální interakci, kterou pozorujeme u dítěte v období mezi druhým a třetím rokem života. Dítě si uvědomuje svoje postavení v komunikaci a adekvátně se během určité komunikační situace dokáže přizpůsobovat komunikačnímu partnerovi. Kolem čtvrtého roku řeč nabývá další funkci tj. regulační. Dítě samo dokáže upravovat dění ve svém okolí pomocí řeči (Klenková, 2006).

1.3 Socializace

Pro správný vývoj dítěte, včetně jeho řeči, je důležitá sociální interakce s ostatními lidmi.

Dítěti v prvním roce života stačí pro udržení jistoty přítomnost matky a převaha pozitivních zkušeností s jejím chováním. Je silně závislé na matce a dalších blízkých členech rodiny, jeho odloučení může vyvolat separační reakce. V batolecím období dítě přijímá různé sociální role, které vyjadřují jeho hodnocení, ale i očekávání jiných lidí (Vágnerová, 2012).

V předškolním období se rozvíjí sociální kontroly. V době silícího negativismu se objevují počátky sebekontroly, dítě nepodlehne okamžitému impulzu a používá při tom příkazy a pokyny, které zná od svých rodičů. Vývoj vlastního svědomí je závislý především na jeho vztahu k rodičům. Vývoj sebepojetí a postupná socializace emočního prožívání jsou součástí emočního vývoje (Vágnerová, 2012).

Významnou úlohu v socializačním procesu má hra, která vede k osvojování dovedností a k překonání sociálních nároků. Symbolická hra slouží předškolnímu dítěti vyrovnat se s problematickou realitou (Langmeier a Krejčířová, 2006).

Potřeba seberealizace je uspokojována aktivitou, ve které se dítě umí prosadit, a je pozitivně hodnoceno dospělými. Při tom dodržuje taková pravidla chování, které vidí

u svých autorit. Pro dítě je důležité, jak je za jejich dodržování klasifikováno. Učí se především prosociálnímu chování, které respektuje práva ostatních. *Normy chování, které tvoří racionální základ autoregulačního systému, se dítě učí především ve své rodině* (Vágnerová, 2012, s. 122).

Děti v posledním roce před zahájením školní docházky musí navštěvovat mateřskou školu či jiné předškolní zařízení. Dostávají se z úzké rodiny do prostředí pro ně zprvu neznámé a poprvé se tak setkávají se širším okruhem lidí kolem sebe. Zde mohou rozvíjet dovednosti sociální interakce se svými vrstevníky, vytvářet si k ostatním dětem vztah (pozitivní i negativní). Z. Matějček (2005) upozorňuje na rozvoj převážně prosociálních dovedností dítěte po nástupu do mateřské školy, mezi nimi např. družnost, tolerance, solidarita, obětavost. Dítě se učí spolupracovat při hře, zpěvu, výtvarné výchově, dramatizaci, hledá svoji roli ve skupině, což pozitivně ovlivňuje celkový rozvoj osobnosti dítěte.

1.4 Kognitivní vývoj dítěte

Piaget (2007) uvádí, že kognitivní vývoj je podmíněn vrozenými předpoklady a vnějšími vlivy ve vzájemné interakci. Rozvoj poznávacích procesů probíhá vždy v interakci zrání a učení.

Ve fázi senzomotorické inteligence je podle Piageta (2007) důležité vnímání a motorika. Dítě – **kojenec** poznává, co vnímá a může s příslušným objektem manipulovat. Vše záleží na dostupnosti podnětů, které mu předkládáme, a se kterými se seznamuje.

V batolecím období dítě přestává být omezeno na konkrétní objekty v daném čase. Dokáže si představit nějakou činnost s výsledky, aniž by je muselo provádět. Řešení nachází ve využití svých představ. **V období symbolického myšlení** je velmi významná odložená nápodoba, kdy dítě ztvárňuje, co někdy předtím vidělo, nebo slyšelo. Batole si zlepšuje a zpřesňuje vědomí trvalosti objektu. Na základě podnětů má hodně informací o světě, které nemá plně propojené. Symbolická hra rozvíjí poznávání, ale i emoce dítěte (Vágnerová, 2012).

V předškolním období se poznání zaměřuje na nejbližší svět a pravidla. Uvažování je **názorné** a intuitivní, ale nepřesné. Vágnerová (2012) uvádí, že u dětí se objevuje egocentrismus, kdy myšlení je vázáno na subjektivní názor. Při mluveném projevu se projevuje egocentrická řeč, dítě nebere zřetel na posluchače,

vyjadřuje své názory a pocity. Při nástupu do školy by mělo být dítě schopno přijímat už roli komunikačního partnera a akceptovat názory okolí. Uvažování dítěte je už centrované, zaměřuje se na podstatu, a přehlíží méně výrazné znaky. Předškolní dítě vyjadřuje svůj názor na svět v kresbě, vyprávění nebo ve hře. Dítě do těchto aktivit vkládá své myšlení a emoční prožívání.

Kresbou dítě zobrazuje realitu dle svých možností. Mohou v ní převažovat subjektivně důležité rysy nad jeho reálnou podobou (Vágnerová, 2012).

Vyprávění a hra je další způsob vyjádření vlastního sdělení reality a postoje ke světu. Hra slouží jako prostředek vyrovnání se s realitou, která je pro něj složitá, a tím si uspokojuje svoje přání. Dítě si hraje, protože ho to baví, a chce něco nového poznat, čímž se rozvíjí v mnoha oblastech. Hra v předškolním věku se dá rozdělit na hru spontánní, řízenou a didaktickou. Při řízené či didaktické hře jsou děti instruktivně vedeny k dosažení nějakého cíle. Volná hra probíhá v případě, kdy dítě určuje samo podobu hry, materiály, které při hře využije, a volí si i účastníky hry. Volná nebo i řízená hra může přispívat k rozvoji dítěte, pokud je správně uspořádaná, a probíhá za dohledu dospělých (Vágnerová, 2012).

Edukační hra se zaměřuje na rozvoj všech oblastí dítěte. V edukačním procesu ji můžeme využívat při osvojování, rozvíjení a prohlubování poznatků a zručností. Rozvíjí slovní zásobu, souvislé vyjadřování, gramatickou správnost vyjadřování, komunikační schopnost, sociální používání řeči, schopnost vnímat druhé, kooperativní vztahy atd. (Podhájecká, 2006).

1.4.1 Motorika, grafomotorika, kresba

Motorické schopnosti můžeme rozdělit na hrubou a jemnou motoriku, grafomotoriku, motoriku očních pohybů a motoriku mluvidel (Bednářová a Šmardová, 2011).

Děti předškolního věku v oblasti jemné motoriky využívají různé stavebnice, mozaiky, puzzle a zúčastňují se rády činností, které vyžadují obratnost a přesnost. Hmatové vnímání hraje důležitou úlohu v poznávání světa, v rozvoji emocí a komunikace. Spontánní kresbu pozorujeme až u předškolního dítěte a posuzujeme ji z obsahové stránky - bohatost, námětová pestrost, v oblasti formální hodnotíme přesnost, nápadnost, kreslení dle předlohy (Bednářová a Šmardová, 2011).

Dbáme na správný úchop tužky, tlak na tužku, přesnost a plynulost tahu. Důležité je znát lateralitu dítěte, neboť pro čtení a psaní je lateralita oka a ruky velmi důležitá. Od 4 let se začíná užívat přednostně jedna ruka, která je obratnější. Plná vyhraněnost začíná v 7. roce života a plně se ustálí v jedenácti letech života dítěte. Lateralitu ruky u dítěte zjistíme z pozorování různých činností - stříhání, vytrhávání, lepení, modelování, sebeobsluže, zapínání a rozepínání knoflíků a společenských her. Pro ujistění můžeme ještě posoudit dominanci pravé a levé nohy - skákání po jedné noze, kopání do míče apod. (Bednářová a Šmardová, 2011).

1.4.2 Zrakové vnímání

Zrakem se přijímá nejvíce informací z okolního světa. Dítě nejdříve vnímá pohled matky a s lokomocí začíná pozorovat předměty kolem sebe. Současně se u něho rozvíjí orientace v prostoru. Dítě si začíná uvědomovat směr, polohu předmětu a vzdálenosti. Rozvíjí se koordinace ruky a oka, tedy vizuomotorika. V předškolním věku dochází k rozvoji pozornosti, zrakovému rozlišování. Dítě začíná vyčleňovat zajímavé objekty ze svého prostředí. Vše vnímá jako celek, postupně při rozvoji rozlišování si začíná uvědomovat jednotlivé detaily (Vágnerová, 2012).

Abychom mohli porovnat dva prvky v prostoru, musíme si uvědomit jejich shodné a odlišné znaky a polohu, která souvisí s prostorovou orientací.

Zapamatování zrakově vnímaných předmětů má velký vliv na myšlení dítěte. Tím si může správně vybavovat písmena a číslice, které se mu často zaměňují, protože tyto symboly mají podobu obrázku. Při rozvoji zrakového vnímání je potřeba dostatečně procvičovat zrakovou paměť. Vhodným způsobem je povídání po předchozí činnosti např. "Co jsme četli v knize? Která zvířátka běhala s dětmi po vesnici? Další činností může být pexeso, schovávání různých předmětů aj. (Bednářová a Šmardová, 2007).

V předškolním věku je hodně důležité vnímání barev. Pracujeme s předměty stejných nebo odlišných barev. Ztížit můžeme výběr kostky např. připodobňováním (kostka jako tráva). Nejtěžším úkolem je pro dítě vybrat jednu kostku a určit jakou má barvu. Zrakové vnímání můžeme posilovat vyhledáváním objektů podle obrázku, rozlišení tvaru na pozadí, odlišení dvou překrývajících se obrázků.

Činnosti pro rozvoj zrakového rozlišení: odlišit výrazně jiný obrázek z řady, obrázek jiné velikosti, obrázek v řadě lišící se detailem, obrázek shodné a neshodné dvojice lišící se detailem, vyhledat dva shodné obrázky v řadě. Zrakovou paměť trénujeme

různými hrami, kdy má dítě za úkol zapamatovat si tři předměty, poznat, který chybí, nebo zapamatovat si ze šesti obrázků právě tři, poznat viděné obrázky, umístit obrázky na správné místo. Důležité je, aby dítě četlo obrázky správně zleva doprava (Bednářová a Šmardová, 2011).

1.4.3. Sluchové vnímání

Sluch výrazně ovlivňuje rozvoj řeči. Ze začátku dítě vnímá větu jako akustickou jednotku, nezáleží vůbec na jejím obsahu. Kolem čtvrtého roku dokáže rozlišit jednotlivá slova. Rozvíjí se sluchová analýza a syntéza, proto je důležité s dětmi cvičit různé říkanky, básničky, rytmizovat, čímž se učí členit slova na slabiky. Vnímání rytmu souvisí s rozlišováním krátkých a dlouhých samohlásek. K zachycení, zpracování a zapamatování informací slouží sluchová paměť. Pokud mají děti problémy se sluchovým vnímáním, mohou mít obtíže v oblasti získávání nových informací, protože většinu informací děti přijímají verbálně (Bednářová a Šmardová, 2011).

1.4.4 Vnímání prostoru

Je velmi důležité pro orientaci v prostředí a pro osvojování pohybových a sebeobslužných dovedností. Vznik představ v prostoru má své začátky v kojeneckém období díky senzomotorickému vnímání. Prostorové vnímání souvisí s jinými vjemy - zrakovým, sluchovým, hmatovým a pohybovým. Velkou roli hraje lokomoce, kdy se dítě snaží dostat k objevenému cíli, objektu (Bednářová a Šmardová, 2007).

Díky "egocentrické perspektivě" má dítě tendenci přeceňovat velikost vzdálenosti, např. to co je v blízkosti dítěte, je vnímáno jako velké, a to co je vzdálené, se mu jeví jako malé. Dítě v předškolním věku nedokáže odhadnout prostorové vztahy. V tomto věku dokáže bez problému rozpoznat, kde je nahoře a dole, problém mu činí určit polohu vlevo a vpravo. Tento problém je zapříčiněn tím, že dítě ještě nedosáhlo určité vývojové úrovně potřebné k určení pravé a levé strany (Vágnerová, 2012).

1.4.5 Vnímání času

Souslednost časových vztahů (včera, dnes, zítra) je pro předškolní děti velmi složitá (Čačka, 1997). Vnímání času je jeden z nejpomaleji se rozvíjejících se poznávacích

procesů. Děti žijí převážně přítomností, vnímají pouze to, co se děje právě teď a tady. Vnímání plynutí času má předškolní dítě spojeno s činnostmi, které ho každý den obklopují a mají pravidelný cyklus. Čím více je pro něj daná činnost zajímavá, tím mu čas utíká rychleji. Pravidelnými činnostmi, které jsou přiřazeny k jednotlivým úsekům denního řádu, si pozvolna děti osvojují rozdělení dne na ráno, dopoledne, poledne, odpoledne a večer (Bednářová a Šmardová, 2011).

Problémem není poznat dny v týdnu. Dítě by mělo vědět, že v sobotu a neděli nechodí do MŠ a že některý den v týdnu, třeba ve čtvrtek, má určitou aktivitu. Nemusí však vědět, že čtvrtek je před pátkem, protože to je dovednost školního věku. Mělo by umět přiřadit činnosti typické pro dané roční období. Pojmy včera, dnes a zítra by mělo dítě aktivně používat, avšak pojmy předevečirem a pozítří nemůžeme v aktivním slovníku předškoláka očekávat (Bednářová a Šmardová, 2011). Schopnost uvažovat o minulých a budoucích událostech se dostavuje mezi čtvrtým a pátým rokem (Vágnerová, 2012).

2 Vývoj verbálního projevu dětí

U dětí předškolního věku je důležité, aby přesně chápaly význam slov, a v hovoru používaly slova, kterým rozumějí. Řeč dětí se v průběhu celého předškolního období zdokonaluje, jak po stránce obsahové, tak i formální. Slovní zásoba se rozvíjí komunikací v rodině, ale hlavně v mateřské škole. Seznamují se se jmény dětí, získávají povědomí o pojmech spojených s rodinným životem, a názvy, které vyplývají z Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání (roční období, tradice, ...). Kromě popisu vzhledu zaznamenávají též vlastnosti daného objektu, jejich počet a pořadí. Cílem je zpřesňovat pochopení významu slov a jejich další užití (Vágnerová, 2005).

2.1 Rozvoj slovní zásoby

V předškolním věku rozvíjíme a zaměřujeme se na zásobu podstatných jmen, příslovcí a sloves, čímž dochází k přesnějšímu a vhodnému vyjadřování. Dítě správně časuje slovesa a používá zájmena. Rozumí výrazům množství a jejich částí. Zaměřuje se na vyjadřování souvislosti v čase a prostoru. Jiné slovní druhy vyjadřuje jen náhodně. Slovní zásoba ve věku pěti let obsahuje asi 2000 slov a neustále se rozšiřuje. Chápe pojmy tma - světlo, brzy atd. rozumí vztahu mezi časem odměřovaným hodinami a denním programem (když je malá ručička na sedmičce, pouští se večerníček). Chápe význam kalendáře (jednotlivé přechody dní, vyjmenovat dny v týdnu a měsíce). Při sdělování informací dítě pozná, kdy je jeho sdělení nepřesné/neúplné, ale nedokáže poskytnout jiná fakta k objasnění. Zlepšuje se sluchové vnímání, dochází ke zlepšení rozlišovat jednotlivé hlásky, čímž opravuje slovní výslovnost. Zdokonaluje se fonemický sluch - rozlišení podobných hlásek.

Dovede vyprávět vlastní zážitky, nebo krátkou pohádku. Myšlení je vázáno na skutečné předměty a děje. Funkčně definuje jednoduchá slova (židle je k sezení, hrnek k pití). Podle obrázku v knize převypráví známý příběh. Je schopno si vymyslet vtip a snadno se učí říkanky. Tvoří srozumitelné věty o pěti až sedmi slovech.

Umí sdělit základní informace o bydlišti a členech rodiny. Mluví téměř srozumitelně a gramaticky korektně. Dítě dokáže vysvětlit a popsat tradice pomocí obrázků (Allen a Marotz, 2005).

2.2 Vývoj verbálních schopností

Dítě v předškolním věku chápe jazyk, jež odpovídá úrovni jeho poznávacích schopností. Děti se rozvíjejí hlavně v komunikaci s dospělými, ale mohou je ovlivnit i média. Sledování televize je pro rozvoj řeči velkým nebezpečím. Dítě se dívá, ale neposlouchá. Děti, které sledují často pořady nekvalitní, mají velmi chudou slovní zásobu. Nedokážou se samostatně vyjadřovat ani o nejběžnějších věcech. Hry “televizních dětí” jsou námětově velmi chudé a bez fantazie. Spoustu věcí vnímají jen povrchně a nemají čas je důkladně zpracovat. Dítě může mít z televizního pořadu prospěch, pokud dospělý upozorní na důležité věci a vysvětlí, čemu dítě nerozumí. Stejně negativní vliv má i neproověřené užívání počítače (Kutálková, 2005).

Otázky typu: “Proč?” a Jak? přispívají k rozvoji správného vyjadřování. Děti užívají i příslušné slovní výrazy. Jejich správné užití jim dává zpětnou vazbu o pochopení vztahu. Jedná se o neohebné slovní druhy. Dítě snadněji chápe prostorové vztahy, a proto určení místa je přednostní před určením času.

Při komunikaci s dospělými lidmi se děti předškolního věku učí různým způsobům vyjadřování a napodobují jejich projev. Děti nepřijímají všechno, co slyší, většinou si zapamatují jen tu část sdělení, kterou opakují hned poté, co ji slyšely. Děti si to pamatují, protože pochopily smysl sdělení. Napodobovaná slovní spojení dítě použije ve svém projevu. Děti rády experimentují s novými slovními výrazy (Vágnerová, 2012).

Děti si v rámci komunikace ujasňují platnost gramatických pravidel. Mladší děti často v pravidlech chybují, což svědčí o pomalém rozvoji jazykového citu. Ve čtyřech letech správně užívají minulý a budoucí čas a začínají mluvit v delších a složitějších větách, později i v souvětích. Pokud dítě interpretuje sdělení, můžeme u něj poznat syntaktickou rigiditu, tj. vázanost na určité standardní pořadí slov ve větě (Vágnerová, 2012).

S proměnou myšlení je spojena tzv. *egocentrická řeč*, která se nemusí přizpůsobovat komunikačnímu partnerovi. Sdělení nemusí mít požadovanou formu a obsah a nemusí respektovat znalosti o dané věci. Dítě si povídá pro sebe, bez ohledu na ostatní a nepotřebuje posluchače. Egocentrická řeč slouží ke zjednodušení orientace, postupně přechází na úroveň vnitřní řeči, která není artikulována.

Egocentrickou řeč můžeme dle Vágnerové (2012) rozdělit

- expresivní - dítě vyjadřuje slovně své pocity bez ohledu na potencionálního posluchače
- regulační - předškolní děti řídí své vlastní jednání podobně jako jejich rodiče. Připomínají si, co mohou a nemohou dělat.
- kognitivní - egocentrická řeč slouží ke zlepšení kognitivní orientace, uvědomování a řešení problémů. Při komentování svého jednání dítě snadněji chápe svoji situaci.

Předškolní děti jsou schopné diferencovat způsob komunikace s ohledem na možnosti svého komunikačního partnera. Uvědomují si, co mají dělat, aby ostatní porozuměli jejich sdělení. Vědí, že s dospělým je třeba mluvit jinak než s vrstevníky. Dokáží se přizpůsobit mladšímu posluchači, používají kratší věty, a snaží se je lépe vysvětlit.

Zvládnutí verbálně formulovat příběh, rekonstrukce rolí, pocitů závisí na úrovni rozvoje jazyka a na sociální zkušenosti. Dětským posluchačem může být maňásek, hračka nebo zvíře umožňující v dítěti rozvíjet bohatost popisu, či výklad časových a prostorových souvislostí (Vágnerová, 2012).

2.3 Komunikační kompetence v rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání je základní dokument státní úrovně vymezující rámcové a konkrétní cíle. Od nich pak konkrétní výstupy a klíčové kompetence, dále obsahy, oblasti, podmínky vzdělávání. Zaměřuje se též na vzdělávání jedinců se speciálními vzdělávacími potřebami - kam řadíme i děti nadané. Je vypracován tak, aby dal pedagogům dostatek prostoru pro vytvoření školního vzdělávacího programu, který bude vyhovovat danému zařízení, a bude odpovídat všem požadavkům na současné vzdělávání předškolních dětí (RVP PV, 2018).

Předškolní vzdělávání zahrnuje téměř osmdesát procent populace, neboť je to počátek veškerého vzdělávání u nás. Bartoňová (2005) uvádí, že je to otevřený systém, který vychází z rodinné výchovy. Je spjat s individuálními vzdělávacími potřebami jedince a jde o celkový individuální rozvoj osobnosti dítěte, kdy přihlížíme k schopnostem, možnostem a potřebám jedince (Bytešnicková, 2012).

Vzdělávací obsah je rozdělen do pěti oblastí, které se vzájemně doplňují. Jedná se o oblast: biologickou, psychologickou, interpersonální, sociálně-kulturní

a environmentální, přičemž každá obsahuje dílčí cíle, vzdělávací a očekávané výstupy - co by mělo dítě na konci předškolního vzdělávací zvládat (RVP PV, 2018). Samotný rozvoj komunikačních schopností se prolíná do všech oblastí, nejdůležitější je oblast psychologická, resp. "dítě a jeho psychika" (Bytešníková, 2012).

Dítě a jeho tělo

Tato oblast hovoří o záměrech na úrovni biologických potřeb, stimulace a podpoře neurosvalového vývoje, pohybových a manipulačních dovedností a nácvik sebeobsluhy. Pedagog se zaměřuje především na rozvoj hrubé a jemné motoriky, grafomotoriky a mluvních orgánů. Rozvoj všech těchto složek se pozitivně odvíjí na vyvozování řeči. Lze sem zařadit i nácvik správného držení těla, dýchání nosem a hlasovou hygienu. V rámci této oblasti se vytváří dostatečný prostor pro rozvoj foneticko-fonologické roviny (Bytešníková, 2012).

Dítě a jeho psychika

Vzdělávací cíle jsou zaměřeny především na duševní pohodu dítěte, rozvoj citů, vůle, řeči, poznání, ale i intelektové schopnosti. Jako jediná je rozdělena do tří podoblastí. V části "Jazyk a řeč" se klade důraz především na řečové schopnosti, a to jak na receptivní, tak i expresivní složku vyjadřování. Zároveň se bere zřetel na celkový projev jedince, tedy i na verbální a nonverbální složku, a zájem o písemný projev jazyka (Bytešníková, 2012).

Před vstupem do základní školy by dítě mělo ovládat řeč, rozumět slyšenému, samostatně se vyjádřit, správně formulovat věty, vést dialog. Řeč se rozvíjí postupně, a to jak dialogická forma, tak i monologická. Dialog si dítě osvojuje v rámci interakce s učitelem či blízkým okolím. Ovšem monolog je pro něj náročnější, neboť musí vyjádřit své vlastní myšlenky souvisle a logicky.

Zároveň by mělo umět sdělit své vlastní prožitky, a to jak řečovou, tak i výtvarnou, hudební, a dramatickou formou. Pro domluvení by mělo dítě umět užívat gesta i slova, rozlišovat některé symboly, pochopit význam a funkci symbolů. Většina těchto aktivit probíhá každodenně během činností (vycházka - dopravní pravidla, návštěva muzea/galerie - pochopení běžně užívaných symbolů). U dítěte by se měla průběžně rozšiřovat slovní zásoba a zdokonalovat komunikace. K tomu, aby se dítě orientovalo v současném světě, je nezbytná znalost komunikace za pomoci technických pomůcek jako

je telefon, počítač nebo tablet. Od útlého věku je ale dobré, když je obklopen kreslenými knihami a encyklopediemi, které v něm vzbuzují touhu po poznání (Bytešníková, 2012).

Dítě a ten druhý

Zaměření na utváření vztahů mezi lidmi a k ostatním lidem. Posilování prosociálního chování, rozvoj interaktivních a komunikativních dovedností. V této oblasti se prosazují všechny roviny, ale nejvíce pragmatická (např. při hře, uvědomování si mezilidských vztahů ve skupině atd.) (Bytešníková, 2012).

Dítě a společnost

Úsilí této oblasti je zaměřeno zejména na povědomí o mezilidských a morálních hodnotách a schopnostech být součástí společnosti ostatních osob a kooperovat s nimi. V rámci lexikálně-sémantické roviny jsou zde předpoklady pro seznamování se s ostatními kulturami, národnostmi, ale také uměním. Ve foneticko-fonologické rovině se zdokonaluje především mluvená řeč a uvědomování si, že na světě je vícero jazyků, než ten náš mateřský (Bytešníková, 2012).

Dítě a svět

V rámci této environmentální oblasti se pedagogové snaží o rozvoj povědomí o světě a jednání člověka vůči němu. Prohlubuje se zde především lexikálně-sémantická rovina, a to zejména díky rozšiřování slovní zásoby a pragmatická rovina v rámci interakce s okolím (Bytešníková, 2012).

2.4 Metody rozvoje komunikace

K rozvoji komunikace dochází při každodenních činnostech, které s dětmi provádí pedagog v zařízení. Ať už hovoříme o hrách, nebo v prosté konverzaci se spolužáky, či dospělou osobou. K tomu, aby se rozšiřovala komunikační schopnost dítěte, je nutné, aby učitel užíval bohatou slovní zásobu adekvátní věku předškolního dítěte.

Klímová (1955) navrhuje následující činnosti pro rozvoj slovní zásoby:

1. **Prohlížení obrázků** - starším dětem můžeme předkládat obrázky, kde je více osob, zvířat i věcí, na rozdíl od malých dětí, kde předkládáme obrázky s jednodušším obsahem. Obrázky mohou zobrazovat děj. Starší děti si poradí s obrázky, které

zachycují jevy z přírody nebo života osob. Cílem je, aby se děti naučily správně pojmenovávat vyobrazené osoby, zvířata, věci, rostliny aj., všimaly si jejich vlastností, počtu, umístění v prostoru. Důležité je používání dalších slovních druhů zejména přídavných jmen a sloves, které vedou k hlubšímu pochopení podstaty předmětu.

2. **Plánované individuální a kolektivní rozhovory**, které učitelka předem připraví, mají za cíl zjistit úroveň aktivní a pasivní slovní zásoby dětí. Výsledky dialogů si učitelka zaznamenává a mohou jí sloužit k dalšímu rozvoji dítěte. Při individuálním rozhovoru je důležité předem promyslet postup, připravit otázky k daným tématům, nachystat základní názvy o kterých se přesvědčíme, že dítě rozumí jejich významu. Naopak v průběhu kolektivního rozhovoru jsou děti aktivnější a je důležité volit slova tak, aby to bylo pro všechny srozumitelné. Učitelka kontroluje odpovědi a dbá na správné vyjadřování. Důležité je využívání všech slovních druhů.
3. **Řízené prohlížení a pozorování**. Učitelka postupuje při volbě obsahu pozorování od nejjednoduššího po složitější. Je důležité děti zaujmout svým vyprávěním a výběrem zajímavých předmětů.
4. **Didaktické hry** - jsou zajímavým prostředkem pro aktivizaci slovní zásoby dítěte, mají vždy určitá pravidla, jejich podstata závisí na splnění určitého úkolu
  - “Kimmova hra”, popisování hračky a navádění dítěte k ní, hra na protiklady, hledání synonym...
5. **Vymýšlení a luštění hádanek** - důležitý je obsah podstatných znaků. Pokud se dětem daří luštit hádanky, postupně mohou je vymýšlet i samy.
6. **Vyprávění a předcítání prózy a poezie**. Děti si prohlubují, zpřesňují nabyté poznatky, které rozšiřují jejich slovník. Seznamují se s krásou a bohatostí mateřského jazyka, učí se novým slovům a zpřesňují si význam známých slov (tradice a lidová slovesnost).

3 Josef Lada

3.1 Život

Narodil se 17. prosince 1887 v Hrusicích u Prahy. Ve 13 letech odchází do Prahy za živobytím, protože z existenčních důvodů nemůže studovat. Jeho první kresby vznikají v době učení na knihaře - zlatiče a jsou otištěny v časopisy Máj. Dále pokračuje jako samouk v tvorbě, chce se zařadit mezi malíře na umělecké škole, ale bez podpory z domova nemůže studovat.

V roce 1923 se oženil s Hanou Budějickou. V roce 1925 se narodila dcera Alena, známá ilustrátorka dětských knížek, o tři roky později dcera Eva, která svůj život věnovala jazykům a hudbě. Dokonce okupace žila jeho rodina z příjmů od soukromých sběratelů.

Josef Lada umírá 14. prosince 1957 a je pochován na Olšanských hřbitovech. (Ladová, 1999).

3.2 Dílo Josefa Lada

Spisovatelem se stal na popud svých dětí, které ho žádaly o vyprávění. Povídal jim zážitky ze svého dětství, mimo jiné jak učil kocoura Mikeše mluvit. Ten se pak stal oblíbenou zvířecí postavou každodenního vyprávění.

První jeho dětská autorská tvorba je spojena s kresbami v časopise Radost v roce 1932, kde začíná psát své vyprávění o *Mikešovi*. Historie o Mikešovi se četla v prvních třídách, neboť byla psána lehkým slohem s užitím slov, které děti znají. I svým dětem hodně četl a výrazy v knihách, které neznaly, zaměňoval za jednodušší a přístupnější. Po Mikešovi napsal do Radosti: O chytré kmotře lišce, jež se také naučila mluvit a svými zdařilými kousky bavila celý kraj.

V dalším ročníku bylo vyprávění "*O bubácích a hastrmanech*". To bylo určeno malým čtenářům, které rodiče často strašili různými bytostmi. Přesvědčil děti, že všechna strašidla jsou vtipná a často jsou i sami vystrašení. Z tohoto vyprávění pramení mravní ponaučení, že pýcha předchází pád, a toto přísloví platí i pro Bubáka, syna Mulisákova, který pro svoji lenost vymyslel strojní strašení. Dále na přání dětí vznikla kniha "*Pohádka naruby*" a pohádka o *líném Honzovi*. Mnohé pohádky byly vysílány rozhlasem a zdramatizovány (Lada, 1974).

V knížkách pro děti podle Lada mají být krátké věty, v ději nemá být bolest a krutost. Děj má být veselý a zajímavý, aby si ho děti oblíbily. V slabikářích mají být smysluplné říkanky. Konec děje má být šťastný a nadějný (Lada, 1974).

Lada kreslil podle své bujné fantazie, kterou přenášel do světa zvířat a živočichů. Zvířata byla znázorňována v dobrých i zlých vlastnostech a jejich způsob života je přirovnáván k povoláním a lidským stavům. Lidová říkadla a písničky jsou spojeny s jeho úsměvnými obrázky. *Moje abeceda*, *Kalamajka*, *Veselý přírodopis*, pohádky Erbena, Němcové, Ladovy knihy s vlastními texty, zejména dvoudílné vyprávění *o kocourovi Mikešovi* jsou potěšením mladé i starší generace (Lada, 1974).

Při své tvorbě si všímal reakcí dětí nad svými obrázky, a proto ve svých příštích kresbách se snažil vyhovět jejich vkusu a potřebám.

Zdůrazňoval, že obrázkové knížky musí být barevné, kresby pro děti mají být veselé, výrazy tváří musí být dobrosrdečné, nikoliv děsivé. Děti touží po dobrém a spravedlivém, nesnášejí smutek, mají živou fantazii. Obrázek se stává podnětem k vlastní dětské fantazii a tvorbě. Má rádo vše, co se pohybuje a vyjadřuje nějakou činnost, kterou lze napodobit. Postavy a zvířátka z obrázků děti často vystřihují, podlepují a slouží jim jako kulisy v jejich divadle. Tím je “oživí” a dopřejí jim skutečného pohybu a jednání. Obrázková knížka otevírá dítěti pohled do krásného světa a často se k ní v dospělosti vrací (Lada, 1974).

Lada ve svých dílech zobrazil přírodu ve všech ročních dobách a proměnách. Česká vesnice s barokním kostelem na návrší, louky a sady plné květů, pole se zrajícím obilím a provoněné kouřem podzimních ohniček, kopce přikryté sněhovou peřinou, krajina zabydlená člověkem a nadpřirozenými bytostmi je typická pro jeho dílo (Lada, 1974).

3.3 Lidová tvorba v obrazech

Obyčeje a lidové slavnosti byly spojovány se změnami v přírodě a ročními obdobími. Některé zvyklosti a rituály pocházející z předkřesťanských dob se dochovaly dodnes. Na jaře se oslavovalo probouzení přírody, příchod slunečných dnů, setba a poté bohatá úroda (Trnková, 2010).

Dle Šottnerové (2005) nejstarší zvyky byly spojovány s pozorováním změn v přírodě v souvislosti se střídáním ročních období. Tím vzniklo mnoho pohanských zvyků a obyčejů, které se měnily se šířením křesťanství. Staré zvyky a obyčeje jsou výsledkem

vývoje a kulturnosti našeho národa. Snažíme se dávat základy pro tradice, kterým v budoucnosti budeme říkat “staré lidové zvyky a obyčeje našich dědečků a babiček”.

Lidová obřadnost provází člověka od pradávna, sbližuje rodiny, obce a celý národ, a je spjata s vírou lidí. Vývoj civilizace mnohé tradice, rituály a zvyky potlačil a přečkaly jen ty, které jsou pro dnešního člověka přitažlivé svou zábavností. Některé zvyklosti provádíme ale pouze povrchně, bez prožitku, protože o nich víme málo. Většina z nich má pevné místo v přírodním koloběhu, a proto v minulosti nahrazovaly prostému lidu kalendář. Lidé se orientovali podle přírody a s ní spojených tradic a zvyků. Lidová kultura je pamětí národa, slovesnosti, zvyky a různé předměty jsou dědictvím, které je zdrojem poznání a tvořivé inspirace i pro dnešní lid. Rozvoj lidových tradic a kulturních hodnot se upevňuje už i u dětí v mateřské škole. Vzbuzujeme u nich národní povědomí a snažíme se jim předávat tradice (Šottnerová, 2008).

Lidové tradice můžeme pozorovat i v obrazech Josefa Lady. Mohou se odrážet v dětských hrách a prostřednictvím hry můžeme děti seznamovat s lidovou kulturou.

Praktická část

4.1 Cíle výzkumného šetření

Cílem bakalářské práce je zjistit, jaké pokroky dělají děti v popisu obrazů měsíců Josefa Lady při systematické práci s obrazem. Zároveň práce ukáže možnosti využití těchto obrazů k rozvíjení dovednosti předškolních dětí samostatně popsat obrázek.

Cílem bude porovnání komunikačních dovedností dvou skupin dětí. První den předložím oběma skupinám obrázek Josefa Lady, který popíší. S jednou budu dále pracovat po dobu pěti dnů a prostřednictvím připravených úkolů a dle obrazů Josefa Lady budu vyhodnocovat dílčí výsledky. Poslední den opět budou obě skupiny popisovat obrázek. Výsledkem práce bude porovnání popisu obrázků a zaznamenání pokroků, kterých děti dosáhly.

4.1.1 Dílčí cíle:

- Využívání slovních druhů při popisu
- Znalost tradic a rituálů
- Rozvoj verbálních i neverbálních dovedností
- Detailnost a ucelenost popisu a projevu

4.1.2 Výzkumná otázka:

Jaké jsou pokroky u dětí předškolního věku v rozvoji slovních druhů?

4.2 Metodologie výzkumného šetření

V bakalářské práci bude použita metoda kvalitativního výzkumného šetření za využití těchto technik:

- Slovní (monologické) - vyprávění, vysvětlování, popis
- Dialogické (rozhovor, diskuse)
- Názorné a demonstrační pozorování a demonstrace obrazů
- Praktické metody-pohybové dovednosti

4.3 Podmínky experimentu

Šetření proběhne v mateřské škole, kde autorka práce vykonávala praxi. Autorka práce nejprve začne spolupracovat s několika dětmi ráno při volné hře. Postupně se k této aktivitě přidají další děti. V komunitním kruhu si budou vyprávět o počasí a bude se vše opakovat dle tematického plánu. Děti budou velmi zvědavé. Autorka práce si získá jejich důvěru, jak u konkrétních dětí, tak i u jejich rodičů. S vybranou skupinou bude proveden průzkum pro tuto bakalářskou práci. Autorka práce získá postupně souhlasy rodičů k testování jejich dětí.

Průzkumné šetření bude probíhat v podzimních měsících říjen a listopad, a proto bude využit k této bakalářské práci Ladův kalendář s aktuálními měsíci - září, říjen, listopad.

Na každý den bude připraven jeden konkrétní obrázek a k tomu i aktivity a potřebné pomůcky pro realizaci úkolů. Obraz bude vytištěn ve formátu A3 z důvodu přehlednosti. Závěrem každého testovacího dne budou všem dětem rozdány Ladovy obrázky s podzimní tematikou, avšak černobílé. Úkolem dětí bude obrázek vybarvit dle vlastní fantazie. Následně si vybarvený obrázek nalepí na velkou čtvrtku. Děti si vytváří přidáváním obrázků svůj vlastní kalendář pro podzimní měsíce, který je zkomponován jednak z vymalovaných obrazů Josefa Lady, ale je doplňovaný podle kreativity dítěte.

4.4 Výzkumný soubor

Výzkumného šetření se zúčastní celkem dvě skupiny po šesti dětech. Všechny budou vybrány náhodně paní učitelkou. V každé skupině budou tři chlapci a tři dívky.

4.4.1 Charakteristika experimentální skupiny

Eliška

Je nejstarší ze šesti dětí. Má ráda pracovní listy a logické úkoly, které jí nedělají žádné problémy. Je velmi komunikativní. Když si s něčím neví rady, zeptá se. Její intelektové schopnosti jsou nadprůměrné.

Josef

Už začíná číst. Je samostatný. Když má nějaký problém, snaží se ho vyřešit nejdříve sám, teprve při opakovaném neúspěchu požádá paní učitelku. Je veselý, hyperaktivní, často má problém s respektováním dohodnutých pravidel v mateřské škole, ale i doma. Je velmi praktický. Zadaný úkol vykonává s nadšením. Někdy bývá zbrklý, ale práci vždy dokončí. Jeho intelektové schopnosti jsou nadprůměrné. Rok byl v péči logopeda z důvodu špatné výslovnosti některých hlásek.

František

Dává přednost komunikaci s dospělým před dětmi. Je spíše introvertní a velmi svéhlavý. Ke své práci potřebuje hodně motivace. Má pomalejší tempo, je nejistý, ale šikovný. Rád se předvádí. Často si přivlastňuje hračky a ukazuje, že on všechno umí a dovede. Jeho intelektové schopnosti odpovídají průměru.

Markéta

Tichá, neprůbojná, spíše introvertní dívka. Ráda pomáhá paní učitelce při přípravě různých her a úkolů. Je velice snaživá, spíše bázlivá. Ve svých odpovědích je často nejistá. Nevykřikuje, ale vždy se hlásí o slovo, a kvůli tomu se často neprosadí před průbojnějšími kamarády. Ve vztahu k ostatním dětem je přátelská a nápomocná. Má ráda knihy, čtení je pro ni největší odměna. Je velmi zvědavá.

Hana

Živá a velmi komunikativní dívka. Je sebevědomá a samostatná. Ráda mezi dětmi zastává vůdčí roli a organizuje je. Je velmi všímavá, zvědavá, a proto se neustále dotazuje. Ve třídě má spoustu přátel. Velmi ráda kreslí a zpívá.

Rostislav

Je živý, přátelský a komunikativní chlapec. Zajímá se o dopravní prostředky, především motorky. Pokud najde spřízněnou duši pro tento typ komunikace, dokáže sdělit poznatky z technického světa na vysoké úrovni. Tento chlapec začal chodit do školky až letos v době povinné předškolní docházky.

4.4.2 Charakteristika kontrolní skupiny

Pavčina

Je společenská, nápomocná nejen dětem, ale i paní učitelce. Je velice samostatná, pomáhá dětem při stolování, ale i oblékání. Preferuje skupinovou hru před individuální. Když má vykonat nějaký úkol, bez řečí ho splní. Je velice přátelská. Její bezprostřednost a otevřenost působí velmi příjemně. Ve třídě kamarádí se všemi. Nebojí se nových věcí a vše přijímá s radostí a velkým očekáváním.

Lukáš

Je spíše stydlivý, introvertní. Má omezený počet kamarádů. Vyhledává jen ty, o kterých ví, že ho nezklamou (raději děvčata). Pokud mu je zadán úkol, několikrát se ujistí, že ho pochopil správně. Je šikovný, manuálně zručný.

Nikola

Je jedináček, slovenské národnosti. Jazyková bariéra je někdy překážkou v komunikaci s ostatními dětmi. Má ráda společnost kolem sebe. Mezi její oblíbené knihy patří encyklopedie, o čemž svědčí její vědomosti. Ráda se nadchne pro každý úkol, který splňuje její očekávání. Je velice kreativní.

Tomáš

Patří mezi děti řídicího typu, rád ostatní organizuje. Je pravou rukou paní učitelky. Za každou cenu chce být středem pozornosti. Nerad se nechá usměřňovat, je velmi urážlivý, když se mu něco nedaří. Nedokáže přijímat prohru.

Šimon

Je velmi zdrženlivý a opatrný. Preferuje individuální hru před skupinovou. Jeho stydlivost mu často nedovoluje zapojit se do her s ostatními. Rád skládá puzzle a jiné logické hry. Někdy působí flegmaticky. Nikdy se pro nic vyloženě nenadchne.

Karolína

Velmi svérázná, společenská dívka, tvořivá a kreativní. U činnosti, pro kterou se nadchne, vydrží dlouho. Má ráda pracovní listy. V jejich plnění je velice rychlá. Preferuje skupinovou hru před individuální. Má ráda knihy o přírodě. Její neverbální vyjadřování je velice výstižné. Je v péči logopeda kvůli výslovnosti některých hlásek.

4.5 Seznam aktivit

4.5.1 Aktivity pro obě skupiny

Seznámení s obrazem podzimu od Josefa Lady

Během prvního dne autorka seznámí všech dvanáct dětí se spisovatelem a výtvarníkem Josefem Ladou. Ukáže jim knihy pro děti, které napsal a ilustroval. Společně si prolistují jeho kalendáře, ve kterých zobrazil život na vesnici našich předků. V nich se zaměří na obrázky aktuálního období, se kterými budou celý týden pracovat. Děti budou dotázány, zda tyto obrázky už někdy viděly.

Všem dvanácti dětem bude předložen obraz podzimu (příloha č. 1). Dětem bude přečtena charakteristika tohoto období a následně jim bude umožněn samostatný popis. Každé dítě bude pracovat samostatně. Nahrany výsledky budou přepsány do počítače.

Charakteristika podzimu

„Dochází ke zkracování dní, počasí venku se ochlazuje a příroda se připravuje na příchod zimy. Podzim začíná po létě 23. září a končí 21. prosince, kdy nastupuje zima.

Podzimní krajina se připravuje ke spánku, takže listí se barví do zlatova. Na polích a sadech probíhá sklizeň úrody a ptáci odlétají do teplých krajin. Děti se vrací zpět do škol. V lese dozrávají houby a na lukách se pouštějí draci. Z plodů stromů se vytváří všelijaká zvířátka (šišky, žaludy, kaštiny, bukvice...).

Po sklizni na poli např. brambor se lidé s dětmi schází u ohničku, a společně si opékají brambory. V tomto období, přesně dne 28. září slavíme svátek sv. Václava, patrona naší země“.

Vyhodnocení

Všechny děti se nesetkají s obrázkem, ať už v knize nebo v kalendáři, poprvé. Deset dětí z dvanácti zařadí obrázek do podzimních měsíců – září, říjen, listopad. Velkým vodítkem pro ně bude pouštění draků, kteří létají na podzim. Pastva krav v podzimních měsících nebude typická, protože podle dětské teorie jsou dnes krávy na pastvě po celý rok kromě zimy. Sochu svatého Václava správně pozná pouze pět dětí. Správné určení začátku a konce podzimu z přečteného textu si zapamatuje pět dětí. Celkem správně dokáže popsat obrázek dle přečteného textu pět dětí.

4.5.2 Aktivity pro experimentální skupinu

S experimentální skupinou šesti dětí bude autorka práce pracovat aktivně po dobu pěti dnů v dopoledních hodinách. Předložené jazykové aktivity budou zaměřeny na soustředění pozornosti dětí při čtení, popis obrázku, logické uvažování při odpovědích, rozvoj řečových dovedností, vytváření synonym, zdrobnělin, odhalování hádanek, vysvětlení pořekadel a pranostik, rozvoj hrubé a jemné motoriky atd.

Aktivity prvního dne

Obrazy Josefa Lady

- a. seřadit obrázky podle ročních období – hra (užití Ladových obrázků z různých ročních období (příloha č. 2).

Úkolem bude rozřadit obrázky podle ročních období, případně zařadit obrázek do jednotlivých měsíců a obhájit, proč daný obraz takto zařadí. Každé dítě bude pracovat se svojí sadou obrázků. Děti nebudou časově omezeny. Úkol bude vyhodnocen společně.

- b. Skládání puzzle (příloha č. 3)

Úkolem dětí bude sestavit obraz z puzzlů s námětem příběhu O Mikešovi. Puzzle se skládá ze 40 dílů. Výsledný obrazec budou děti popisovat. Předlohou je obraz ve formátu A3, které má každé dítě před sebou. Děti budou skládat samostatně dle svých zažitých metod. Časově nebudou omezené.

- c. Popis obrázku Babí léto z pohledu dětí pomocí návodných otázek (příloha č. 4)

Autorka práce přečte dětem příběh vztahující se k obrázku. Děti následně obrázek popíší pomocí návodných otázek.

„Babí Léto je období suchého a slunečného podzimního počasí. Krajina se zbarvuje do žluta až zlatova. Přes den je krásně teplo, ale noci už začínají být chladné. Objevují se první husté mlhy. Lidé chodí do zbarvených lesů plných hub. Dochází k posledním sklizním na polích. Sklízí se například řepa. Zvířata se připravují k zimnímu spánku a ptáci odlétají do teplých krajů. Listí opadáva ze stromů. Děti pouští papírové draky. Rodiny opékají burty a pečou brambory. Babí léto se jmenuje podle poletujících pavučin z malých pavoučků, které unáší vítr. Poletující pavučinky se podobají vlajícím bílým vlasům starých babiček a zachycují se v keřích a ve spadaném listí.“

Návodné otázky:

- Co se děje na obrázku?
- Jaké si myslíte, že je na obrázku počasí?
- Jaké je asi roční období – léto nebo podzim?
- Víte, jak pan Lada nazval obrázek?
- Co si představujete pod pojmem babí léto?

d. Hra “pečení brambor“

Autorka práce přinese variabilní sadu oblečení – letní, podzimní a zimní. Úkolem dětí bude vybrat vhodné oblečení k ohníčku. Zároveň dojde k popisu jednotlivých druhů oblečení, které nosili naši předci, když byli malé děti. V tomto oblečení vyběhnou děti s autorkou práce na zahradu, posbírají větvičky na oheň a popisují oblečení, které mají na sobě, a co se všechno na ohýnku tradičně připravuje. Poté se děti rozběhnou po zahradě a na křoví pozorují pavučinky, které se zachytily do větví.

e. Vytváření synonym

Autorka práce vysvětlí dětem, co jsou to synonyma a jak se vytvářejí. Autorka práce uvede příklad (sešit – blok, zápisník atd.) Úkolem dětí bude vytvořit synonyma ke slovům, která byla vybrána z předchozí hry (čepice, kabát, boty).

Aktivity druhého dne

Podzim – Babí léto

Nejprve bude připomenut a zhodnocen předchozí den. Děti poví, co se jim nejvíce líbilo. Novými tématy bude navázáno na téma podzimu.

a. Hádanky

Jsou v této MŠ velice oblíbené. Každý měsíc je vypsána jedna hádanka v šatně na nástěnce. Úkolem je nejen najít správné řešení, ale výsledek ztvárnit jakýmkoliv způsobem doma s rodiči. Skupina vybraných dětí společně s autorkou práce se zaměří v následujících dnech na hádanky, které budou souviset s probíranou tematikou daného dne.

Hádanka:

Češe se, vlasy nemá,
třeše se, zimnici nemá. (ovoce)
Co se nečeše hřebenem, ale rukou? (ovoce)

b. Pořekadla a pranostiky

Autorka vysvětlí dětem, co jsou to pranostiky a přečte jen ty, které se vážou k tématice daného dne.

Říká se toto:

„Divoké husy na odletu – konec i babímu létu.“ Co to asi znamená?

„Čím dříve listí opadne, tím úrodnější bude příští rok.“

„V říjnu hodně žaludů a bukvic, oznamuje zimy víc.“

c. Výroba podzimních listů a následný popis

Autorka práce přinese dětem listy z opadavých stromů – javor, kaštan, dub, buk, lípa. Tvar listu si vystříhnou z papíru. Vystřižený list vloží do vlažné vody. Papír nasaje vodu. Ještě do vlhkého podkladu budou dělat štětcem vodovými barvami kapky a nechají je rozpíjet. Vytvoří se pravý podzimní list. Děti popíší barevnost listu.

d. Pantomimické ztvárnění podzimních činností

Na základě přečteného vyprávění o podzimu si každé dítě vybere jednu podzimní činnost (hrabání listí, česání ovoce, kopání a rytí záhonů atd.) a znázorní jej pomocí pantomimy. Autorka práce pomůže dětem, které budou bezradné s výběrem činnosti a zpracováním. Aktivita bude probíhat na zahradě v případě pěkného počasí.

Vyhodnocení úkolů – 1. a 2. den

a. Zařazení obrázků podle ročních období

Každé dítě bude pracovat samostatně a zvolí si svoji techniku. Některé děti budou brát obrázky postupně, jiné začnou nejdříve vybírat obrázky se zimní tematikou. Po rozřazení všech obrázků, začne společné vyhodnocení. U obrázku č. 1 tři děti zařadí obrázek do jara, dvě do léta a jedno do podzimu. Zařazení do jarního období bude zdůvodněno rozením mláďat (jehňat) na jaře. Květiny na louce budou evokovat letní měsíce a volbu do podzimních měsíců chlapec nezdůvodní. Druhý obrázek symbolizuje Velikonoce, které

všem dětem připomenou jaro. U třetího obrázku se děti opět neshodnou. Polovina dětí obrázek zařadí do jara a druhá polovina do léta.

Čtvrtý obrázek je typicky letní, protože pro všechny děti představuje dobu koupání. Děti správně zařadí do července nebo srpna. Pátý obrázek děti asociují do léta podle sběru borůvek. Šestý obrázek nebude dělat dětem žádný problém, protože stejnou tematiku viděly na začátku a správně jej zařadí do podzimu. Sedmý obrázek je s vánoční tematikou a tudíž zimní období děti hned odhalí. Osmý obrázek nebude pro děti též náročný. Sběr hub patří do podzimního období. Devátý a desátý obrázek popíšu a zvolí správně všechny děti podle zimní tematiky. Jedenáctý obrázek děti nedokážou zařadit. Autorka práce pomůže návodnou otázkou – opadaný strom a děti určí podzimní období. Dušičkové období odhalí správně pouze dvě děti. Dvanáctý obrázek znázorňuje období honů, což bývá v měsíci listopadu. Děti to většinou popisovaly jako dovádění lesní zvěře a zařazení bylo z poloviny do léta a z poloviny do podzimu. Poslední třináctý obrázek znázorňuje typické zimní radovánky a zařazení do zimy bylo stoprocentní.

Aktivita se dětem líbila a obrázky si vzaly domů jako hádanku pro rodiče. Domluvili jsme se, že obrázky s podzimní tematikou využijí pro vlastní tvorbu kalendáře.

b. Skládání puzzlů

Skládání puzzlů dětem nebude dělat větší problémy. Některé děti začnou skládáním rámečků. Dvě děti si nejprve vyhledají v puzzlech kocoura Mikeše. Jedno dítě si Mikeše špatně lokalizuje v rámečku a poté nastane menší problém s dokončením obrázku. Přiložení originálního snímku napomůže dítěti umístit postavu správně do rámečku a následně obrázek sestavit. Popis obrázku dětem nebude dělat větší problémy. Pohádku znají jednak ze školky, jednak z vyprávění od svých rodičů. Skládání bude trvat šest až deset minut.

c. Popis obrázku „Babí léto“

Odpovědi na otázky

Otázky pro děti:

1 „Co se děje na obrázku?“

Děti popisují obrázek celými větami.

„Děti sedí u ohýnku a budou opékat buřty a brambory. Jeden kluk upravuje klackem oheň, aby se nešířil daleko. Klacík mají proto, aby mohly opékat buřty. Dva kluci

sedí na kameni, jeden leží na zemi. Ostatní stojí a dívají se na oheň. Jedna holčička přináší klacíky, aby měly čím topit. Za ohněm se pasou tři krávy. Na poli babička vykopává brambory a děda je odváží na hromadu. Děti pouští draka, který létá vysoko nad zříceninou.“

2 „Jaké si myslíte, že je na obrázku počasí?“

„Na obrázku je větrné počasí, aby létal drak. Neprší, ani není slunečno. Je tam zataženo.“

3 „Jaké je asi roční období – léto nebo podzim?“

„Všechny děti se jednoznačně shodly na podzimu.“

4 „Jaké jsou oblíbené zábavy během babího léta?“

„Děti jmenovaly pouštění draků a pečení buřtů na ohýnku.“

5 „Víte, jak pan Lada nazval obrázek?“

„Dvě děti obrázek nazvaly podzimem, ostatní babí léto podle vyprávění.“

6. „Co si představujete pod pojmem babí léto?“

„Pod pojmem babí léto si děti představily podzim s pěkným počasím, a také pavučinky pavouků, které se zapletly do keřů.“

d. Vyhodnocení hry „pečení brambor“

Úkolem dětí bude připravit se ven k ohničku v době podzimního počasí. Oblečení bude dostatek pro každého. Zajímavé je děti pozorovat při výběru oblečení. Některé děti budou zvědavé a chtějí zkusit různé oblečení i boty, jiné se obléknou spíše současně a do minulosti se jim příliš nechce. Po příchodu na zahradu se děti rozběhnou a v křoví hledají pavučinky zmiňované ve vyprávění. Přitom si budou povídat i o počasí, které bude skutečně odpovídat babímu létu. Během sezení u připraveného ohniště každé dítě popíše co má na sobě (kalahoty nebo sukně, svetr, kabát, čepice, boty) a způsob oblékání daného oděvu. Zajímavé výpovědi:

*„Já jsem si oblékl kalhoty, ale nevěděl jsem, jak si mám zapnout „kšandy“.
„Kšandy jsem si dal pod svetr, ale pak jsem se musel celý svléknout, abych se k šandům*

dostal“. „Sukně byla dlouhá a měla tři sukně“. „Kabát mi byl akorát, ale byl hodně těžký.“ „Boty byly hodně na šněrování, trvalo mi dlouho, než jsem se obul.“ „Na krk jsem si uvázal šátek.“ „Na hlavu jsem si dal kšiltovku a když fouká, můžu si stáhnout klapky na uši“. „Ve vlňáku jsem jak babička.“

e. Vytváření synonym

Děti vytváří synonyma postupně, aby se zapojily všechny. V případě, že dítě neví, dostane slovo další. Tvorba synonym k daným slovům dětem nedělá větší problém, protože názornou ukázkou bylo právě různé oblečení.

Vytvořená synonyma

čepice – kšiltovka, beranice, ušanka, šátek, vlňák

kabát – frak, bunda, sako, vaťák, pracovní kabát

boty – holinky, galoše, kozačky, sněhule, dřeváky, pantofle

a. Hádanky

První hádanka bude určena bez problému. Odpovědi budou: „jablko, jabko, jablíčko“. Na druhé odpovědi se děti neshodnou. První odpověď zazní z úst Josefa: „kůň“ (češe se). Poté autorka navedla, že výsledek souvisí s podzimem, a padla odpověď: ovoce.

b. Pranostiky

První pranostiku vysvětlí Eliška následovně: „Husy a další ptáci, kteří by tady zmrzli, odlétají do teplých krajin, protože tady už bude zima.“

Druhá pranostika bude vysvětlena společně. „Listí vždycky na zimu opadne. A když opadne ještě než bude sníh, bude příští rok hodně jablíček“. Autorka podotkla, že se nejedná pouze o hojnou úrodu ze stromů, ale vztahuje se to i na úrodu na poli. Následně děti doplní řepu, brambory, zeleninu a ovoce.

c. Výroba podzimních listů a následný popis

Děti si vyberou jednotlivé listy na základě správného pojmenování. Javor, kaštan a dub nebudou dělat dětem při určování žádný problém. Pouze některé děti zamění název listu lípy a buku. Tvar listu si obkreslí na papír a poté vystříhnou. Některé děti budou kreslit pečlivě, jiné to odbydou a tvar listu nebude přímo odpovídat dané předloze. Vystřižené listy děti vloží do vlažné vody, aby byly krásně nasáté. Ještě do

vlhkého podkladu udělají štětcem vodovými barvami kapky a nechají je rozpíjet. Vytvoří si pravé podzimní listy, které svou barevností budou odpovídat skutečnosti.

Na otázku jaké jsou listy, padnou následující odpovědi: „*žluté, žlutohnědé, červené, zelené, hnědé, světle hnědé, zelenohnědé, strakaté, podzimní*“.

Vytvořené podzimní listy děti použijí pro výrobu svého kalendáře.

d. Pantomimické ztvárnění podzimních činností

Protože je opět pěkné počasí, děti mohou ztvárnit tyto činnosti na zahradě: česání ovoce, hrabání listů, rytí záhonů, rozdělování ohniček, kopání a pletí záhonů, pouštění draků.

Česání ovoce – velice nápadité. Chlapec využije malý ovocný strom na zahradě a názorně předvede trhání ovoce.

Hrabání listů, rytí záhonů – ostatní děti snadno uhodnou tuto aktivitu.

Zajímavé ztvárnění rozdělování ohniček opět nadchne všechny děti.

Kopání a pletí záhonů – některé děti to pojmu jako sbírání brouků a žížal, ale po upozornění, že to musí být podzimní pracovní činnost, správně zařadí.

Poslední chlapec předvádí pouštění draků. Dětem to nejprve připomíná hru na honěnou, posléze činnost odhalí.

Aktivity třetího dne

a. Přečtení příběhu o draní peří

Autorka práce přečte příběh na téma třetího dne – draní peří (příloha č. 5). Čte se zaujetím, aby udržela pozornost dětí.

„Draní je šhubání peří z husích nebo kachních brků. K draní peří se sešli příbuzní a lidé ze sousedství, a při tom si vyprávěli nejrůznější pohádky, příběhy a zajímavé příhody. Děti ležely na peci a naslouchaly vyprávění se zatajeným dechem. U draní peří nikdo nesměl kýchnout nebo se smát, aby peří nerozfoval do všech koutů světnice. Jednalo se o sousedskou výpomoc, takže se postupně šhubalo ve všech domácnostech.

Hospodyňka, u které se zrovna peří dodralo, připravila na poslední večer malé pohoštění, jako poděkování za vykonanou práci”. Po přečtení příběhu autorka položí dětem několik otázek, aby si ověřila pozornost dětí při čtení textu.

b. Popis obrázku pomocí návodných otázek

- Co je to draní? Co se dere?
- Proč se nesmělo u draní kýchat ani se smát?
- Co připravila hospodyňka na poslední večer draní a proč?
- Na co se drané peří používalo a proč?
- Co měli na starosti muži během draní?
- O čem si všichni povídali?
- Co je to husí brko a na co se používalo?
- Proč se dralo na podzim?

c. Jak se dere peří – ukázka skutečného draní husího peří

Děti si samy vyzkouší. Posadí se ke stolečku a doprostřed autorka postaví hromádku peří. Úkolem dětí bude nalézt brko, se kterým by mohly psát, a dále vyzkoušet skutečné draní peří. Důležitá je velká opatrnost, aby se peří nerozfoukalo po stole.

d. Hádanky

Čtyři rohy, žádné nohy, jenom břicho veliké (peřina)

Má dvě nohy, člověk není, plavat umí, ryba není.

V jejich šatech v noci spíme, ve svátek ji celou sníme. (husa)

e. Psaní husím brkem (příloha č. 6)

Děti si vyzkouší namočit brko do inkoustu a poté s ním napíšou své jméno na čtvrtku, která bude součástí jejich kalendáře.

Vyhodnocení úkolu – téma Draní peří

a. Děti vyslechnou příběh se zatajeným dechem, protože je krátký a předlohou tohoto tématu je obrázek, který budou mít děti před sebou. Pozornost a soustředěnost dětí vyplývá i z odpovědí na stávající otázky.

b. Popis obrázku dle návodných otázek

Co je to draní? Co se dere?

„Dere se peří. To je peří, které jim vyroste po těle. Peří má husa i kačena a říkáme tomu brka.“

Proč se nesmělo u draní kýchat ani se smát?

„Aby se peří nerozfoukalo po místnosti.“ (dětem to přišlo vtipné, nedokázaly si to dobře představit – jedna odpověď).

Co připravila hospodyňka na poslední večer draní a proč?

„Asi upekla koláče nebo buchty a uvařila čaj. Jako odměnu, že už je všechno hotové, že už dodrali a měli pokoj.“

Na co se drané peří používalo a proč?

„Na peřiny, polštáře, polštářky a taky do bund. Dávalo se to tam proto, aby to bylo teplé.“ „Ale kdo má alergii, nemůžeme mít takové peřiny.“

Co měli na starosti muži během draní?

„Muži četli noviny, protože neměli televizi. Kouřili fajfku. Přikládali do pece, aby jim nebyla zima. Taky jim povídali různé příběhy. Když byli třeba na honu, tak co zastřelili.“

O čem si všichni povídali?

„Třeba si povídali o tom, jak byli malí. Vypráví mi o tom moje prababička. Jaké měli hračky. Co dělali v práci. Nebo jim někdo povídal pohádku a děti poslouchaly a taky si zpívaly, ale nesměly do toho foukat.“

Co je to husí brko a na co se používalo?

„Husí brko je peří velké z husy. Doplňující otázka: Na které části těla husy ho můžeme najít? Asi na křídlech. Husím brkem se psalo. Taky s tím babička maže buchty.“

Otázka: Proč se dralo na podzim?

„Protože už venku neměli žádnou práci a byla brzy tma. Už měli vyorané brambory a sklizenou zeleninu.“

c. Ukázka skutečného draní peří

Nesedrané peří spatří děti poprvé. Nejprve si každý nalezne jedno brko. Poté autorka práce názorně předvede draní peří. Protože František je levák, práce bude

přizpůsobena i jeho lateralitě. Každý si vezme peří do levé ruky a pravou se bude snažit strhnout chmýří z tvrdého brka. Dětem se bude zdát peří jemné a nerozumí důvodu draní peří. Po několika nezdařených pokusech se přeci jenom podaří očistit osten a přesvědčit názorně děti, že právě tento osten by způsobil píchání v peřině, kterou měla každá dívka do výbavy. V zájmu dětí je odnést si peří domů jako ukázkou mamince nebo babičce a taky na doplnění kalendáře.

d. Hádanky

Autorka dětem napoví, že se hádanky budou týkat dnešního vyprávění. Odpověď „peří“ vyjde z úst ještě před dočtením první hádanky. Autorka dodá, že odpověď má spojitost s peřím, ale peří to není.

Děti první hádanku typnou jako polštář nebo peřinu. Ke druhé hádance autorka poskytne dětem nápovědu: *„Jedná se o ptáka, který je nejčastěji bílý.“* Následně děti odvědí: *„Husa.“*

e. Psaní husím brkem

Hlavním cílem tohoto úkolu bude napsat své jméno na čtvrtku, která bude hlavní stranou kalendáře. Děti si nejdříve procvičí psaní brkem na formát papíru A4. Brko i inkoust děti využívají dnes poprvé. Z bezpečnostních důvodů jsou převlečeny do pracovního trička a na stole mají omyvatelný ubrus. Děti nejdříve otáčejí brka různě v ruce, domnívají se, že se inkoust do brka natáhne jako u plnicího pera. Autorka bude dbát na správný úchop brka, stejně jako u tužky. Děti jsou zvyklé zkráceně napsat svoje jméno na svůj výkres, proto se pokusí stejnou formou nadepsat titulní stranu svého kalendáře. František je levák, a proto se bude muset dbát na to, aby si písmo nerozmazal. Nakonec se každému podaří nějakým způsobem ztvárnit své jméno na papír.

Aktivity čtvrtého dne

Dušičky

Nejprve bude dětem předložen obrázek (příloha č. 7) spojený s daným tématem a následně bude přečten příběh o dušičkách.

„Dušičky si připomínáme 2. listopadu a je to památka zesnulých. V tento den chodily celé rodiny na hroby svých příbuzných. Podle staré tradice se hroby pečlivě

očistily a následně se honosně nazdobily květinami, věnci nejčastěji z přírodních materiálů. Na hrobech lidé zapalovali svíčky a v tichosti vzpomínali na své blízké a modlili se nejen u hrobu, ale i v kostele. Podoba tohoto svátku zůstává dodnes.“

a. Popis obrázku pomocí návodných otázek

Děti, víte, co jsou dušičky?

Co děláte s tatínkem a maminkou na Dušičky?

Jak pan Lada namaloval Dušičky?

Jak to vypadá o dušičkách na hřbitově? Co tam je? Proč tam lidé chodí? Co tam nosí?

b. Popis věnce – hledání rozdílů

Autorka přinese dětem dva věnce, které se liší velikostí, hmotností a vzhledem. Úkolem dětí bude najít odlišnosti jednotlivých věnečků.

c. Určování stran, vlevo, vpravo, nahoře, dole, uprostřed, mezi, pod, nad (příloha č. 8)

1. Nejdříve bude dětem ukázáno devět druhů přírodnin, které si společně pojmenují.

Autorka práce ujasní dětem levou a pravou stranu a jednotlivé řady. Poté rozmístí přírodniny v šachovnici o straně 3 x 3. Úkolem každého dítěte bude jednotlivé přírodniny ze čtverců vybrat dle návodu. (např.: „Vyberte přírodninu vpravo dole.“ atd.). Všechny děti budou pracovat samostatně se svojí tabulkou a z jednotlivých buněk vyberou danou přírodninu, kterou si budou řadit před sebe zleva doprava.

2. Vkládání přírodnin podle návodu.

Úkol je zaměřen na procvičování stran, předložek a množství. Každé dítě uvidí před sebou devět přírodnin v různém počtu a podle pokynů musí správně vyplnit šachovnici. Výsledkem bude vyplněná šachovnice, kterou si společně zkontrolujeme. Hodnotí se správné umístění i počet.

d. Hra: pohyb do zvuků melodie

Děti budou začarovány do podzimního listí a budou se pohybovat do rytmu písničky, která zazní z magnetofonu (písničky Stromy od Svěráka a Uhlíře).

Vyhodnocení úkolu – téma Dušičky

- a. Popis obrázku pomocí návodných otázek

Děti, víte co jsou dušičky?

Odpovědi padnou různé.

„Jsou to duše v nebi, duše zemřelých, je to oslava, na dušičky chodíme dávat kytky na hroby.“

Co děláte s maminkou a tatínkem na dušičky?

„Chodíme s rodiči na hřbitov, nosíme tam kytky, zapalujeme svíčky v lucerničce a modlíme se za zemřelé“. Další holčička byla na hřbitově s babičkou, protože tam mají dědu. Dávali tam věnce a košíky a taky zapalovali svíčky. Další vyjádření bylo, že o prázdninách byli u babičky a taky byli na hřbitově uklízet hrob a dávali tam svíčky a věnec, který doma vyrobili. Poslední dvě děti v tomto období nenavštívily nic, co by mělo spojitost s dušičkami.

Jak pan Lada namaloval dušičky?

Obrázek p. Lady dětem vůbec dušičky nepřipomínal, protože na hrobě nebyla vůbec žádná kytka ani věnec. Jednomu dítěti tento obrázek připomněl hrob pejska, kterého měli doma pohřbeného.

Jak to vypadá o dušičkách na hřbitově? Proč tam lidé chodí? Co tam nosí?

„Na hřbitově je hodně kyttek, věnců a na všech hrobech svítí svíčky nebo žárovky, aby to dlouho svítilo.“ „Na některém hrobě jich hoří hodně, když tam přijde hodně lidí.“

Proč tam lidé chodí?

„Přišli se pomodlit, udělat (zapálit) svíčku, očistit hrob, aby nebyl špinavý, něco tam nasázet, dát tam větvičky ze stromu, porovnat to, když je to rozházené.“

- b. Popis věnce – hledání rozdílů

Děti rozdílů hledají postupně, aby měly možnost vyjádřit se všichni. Dětem se podaří nalézt odlišnosti v daných ukázkách a správně je popíší.

Odpovědi jsou následující :

„Je větší než druhý“. „První je těžší než druhý.“

Doplňující otázka: „Proč je asi těžší?“ „Jsou ze stejného materiálu?“

„První je ze slámy, druhý je proutěný“ . „První je celý zelený z větviček“.
(Z jakých asi?) „Z jehličnatých stromů“ . „Druhý je z větviček holých“ . (Z jakých asi?)
„Z opadavých stromů.“ „Na prvním jsou růže na ozdobu“ . „Jsou z listů“ . „Na druhém věnci
jsou kaštiny, žaludy, oříšky a bukvice.“

c. Seznámení s přírodními materiály a jejich správné zařazení

Práce bude probíhat s těmito přírodninami: kaštan, bukvice, žalud, šípek, vlašský ořech, borová šiška, lipový list, smrková větvička stromu a lískový oříšek, které budou rozmístěny v šachovnici 3 x 3. Nejdříve se autorka přesvědčí, zda děti všechny přírodniny poznají. Menší problém nastane s pojmenováním plodu buku-bukvice.

1. Jednotlivé přírodniny děti vyberou podle návodných otázek ze šachovnice a řadí je před sebe zleva doprava.

„Vyberte přírodninu, která se nachází pod kaštanem.“

„Vyberte přírodninu, která se nachází uprostřed.“

„Vyberte přírodninu, která se nachází uprostřed řady vpravo.“

„Vyberte přírodninu, která se nachází vedle vlašského ořechu zleva.“

„Vyberte přírodninu, která se nachází vpravo nahoře.“

„Vyberte přírodninu, která se nachází vlevo od žaludu.“

„Vyberte přírodninu, která se nachází vpravo dole.“

„Vyberte přírodninu, která se nachází uprostřed horní řady.“

„Která přírodnina nám zůstala a kde se nachází?“

Autorka bude usilovat o ujasnění a správné pochopení předložek, příslovcí, pravé a levé strany a správné pojmenování řad. Každý úkol zopakuje i dvakrát a výrazně. Děti z tabulky vyskládají všechny přírodniny před sebe zleva doprava a popíší je. Dvě děti si nebudou vždy zcela jisté výběrem, a proto se budou dívat k sousedovi, aby se ujistily, že vyberou správně. Z předlohy je vidět, že všechny děti vyberou správně všechny přírodniny a správně je opět pojmenují.

2. Přírodniny děti vybírají v určitém počtu dle návodu a řadí je podle instrukcí do šachovnice.

„Vlož list z lípy do středu šachovnice.“

„Vpravo od listu polož dvě borové šišky.“

„Tři kaštany polož vpravo nahoru.“
„Čtyři vlašské ořechy polož do levého horního rohu.“
„Vpravo vedle vlašských ořechů polož dva žaludy.“
„Vlevo dolů polož čtyři bukvice.“
„Nad bukvice polož jednu smrkovou větvíčku.“
„Pět šípků polož vpravo dolů.“

Jaké místo zbylo pro lískový oříšek?“

Odpovědi byly následující:

„Dolů, doprostřed, doprostřed mezi šípky a bukvice, pod větvíčky, tady“

Tento úkol je pro děti zdlouhavý. Musí si spočítat kusy. Příště by autorka upustila od počítání kusů přírodnin, nebo by si počty kusů s dětmi připravila před zahájením práce. Nakonec šachovnici vyplní všechny děti a výsledek je v příloze č. 9. Problém nastane pouze u Františka, který je levák a pravo-levá orientace mu ještě dělá problémy.

d. Pohybová hra

Děti budou začarované do různých podzimních listů a následně se budou pohybovat do rytmu písně. Hudba se bude průběžně zastavovat a listy budou utíkat do různých předem domluvených domečků ve třídě, např.: dubové listy k oknu, javorové ke kostkám, bukové ke klavíru. Hra se dětem bude velice líbit a bude velkým zpestřením po náročném předešlém úkolu. Při změně listu se děti musí rychle zorientovat ve změně domečku. Prostorová orientace nebude pro děti žádným problémem, protože se pohybují ve známém prostředí a mění se pouze tři stanoviště.

Aktivita pátého dne

sv. Martin

Legenda o svatém Martinovi

Autorka práce poví dětem příběh o svatém Martinovi a dbá na soustředěnost při vyprávění a poté nechá děti příběh zreprodukovat.

Martin byl podle legendy vojákem a výborným jezdcem. Jednou v mrazivé noci jel na svém bílém koni a uviděl promrzlého a polonahého žebráka. Chtěl mu pomoci, tak

mečem rozetnul svůj plášť na dva díly a jednou polovinou muže přikryl. V noci pak uviděl Martin ve snu Ježíše oblečeného půlkou jeho pláště. Když se ráno probudil, byl jeho plášť opět celý. Po této události Martin opustil armádu, nechal se pokřtít, šířil křesťanství a o vše se dělil s chudými a nemocnými. Svatý Martin je patronem vojáků, koní, hus a vinařů. Nejčastěji bývá vyobrazen, jak sedí na koni s mečem v ruce, půlkou pláště a se žebrákem.

a. Popis obrázku (příloha č. 10) pomocí návodných otázek

Kdo byl svatý Martin?

Jaké bylo původní povolání svatého Martina?

Jak je vyobrazen? – popsat detaily – kůň, plášť, brnění, meč, svatozář.

Co je dobrý skutek? Jaký dobrý skutek můžeš udělat ty? O co se můžeme rozdělit?

Jak se pozná, že je člověk hodný/zlý (vyjádříme slovy, mimikou, pohybem)

b. Hra – dávej pozor, co říkám (tematicky zaměřené na sv. Martina)

Z šestičlenné skupiny odejde pět dětí za dveře. Autorka vypráví dítěti ve třídě zjednodušený příběh o svatomartinském posvícení, který zní:

Na svátek svatého Martina se v celé zemi konalo svatomartinské posvícení. Jedly se makové rohlíčky, kterým se říkalo martiny, svatomartinská husa s knedlíkem a se zelím a pilo se svatomartinské víno.

Pak autorka zavolá jedno z dětí, které je za dveřmi, a to si vyslechne příběh od dítěte ve třídě, které převypráví, co slyšelo. Druhé dítě pak následně vypráví příběh dalšímu dítěti, které bylo za dveřmi, a tak dále. Děti tak porovnávají, kdo si příběh zapamatuje správně, a jestli si děti předají informace tak, jak je slyšely.

c. Pranostiky

„Na svatého Martina bývá bílá peřina.“ („Martin přijíždí na bílém koni“)

„Na svatého Martina kouřívá se z komína“

d. Povídání nejen o Martinovi

Tato hra je zaměřená na výskyt jmen začínajících konkrétní hláskou, dále na to, jak děti znají jména svých rodičů a prarodičů. Dále bude dětem vysvětleno, co jsou to zdrobněliny a slova hanlivá a děti si je zkusí vytvořit ze svých vlastních jmen.

Otázky:

- Máte ve svém okolí Martina? Jaká další jména začínají na M?
- Znáte křestní jména svých rodičů a prarodičů?
- Jak vám říká maminka?
- Co jsou to zdrobněliny? Dokážete vytvořit zdrobnělinu ke jménu Martin?
- Co jsou to slova hanlivá? Dokážete vytvořit hanlivé jméno ke jménu Martin?

Vyhodnocení úkolu – téma svatý Martin

Z reprodukce dětí:

„Martin byl voják, jezdil na bílém koni. Ve velké zimě potkal žebráka. Bylo mu ho líto, proto rozsekl svůj plášť mečem a přikryl ho. Pak se stal svatým a pomáhal chudým a o všechno se s nimi rozdělil.“

a. Odpovědi pomocí návodných otázek

Kdo byl svatý Martin?

„Voják, jezdec, kněz, dobrý člověk.“

Jaké bylo původní povolání svatého Martina?

„Byl to voják, jezdec na koni“

Jak je vyobrazen? – popsat detaily –

„Kůň, plášť, brnění, meč, svatozář“

.(dále doplňující otázky, které slouží k podrobnějšímu popisu)

„Jeho kůň je bílý, protože vždycky přijede na bílém koni. Má na sobě brnění po celém těle a na hlavě helmu. Z brnění má i boty. Na helmě má ozdobu z peří. V ruce má meč.“

Jak vypadá jeho plášť?

„Je červený, spojený na krku a má tam límeček. Plášť mečem rozsekl a půlku dal žebrákovi, aby ho přikryl, protože mu byla zima. Žebrák má na zemi berlu a nemá boty. Sundal si klobouk, když prosí Martina o plášť a klečí na zemi.“

K čemu je žebrákovi berla?

„Aby se o ni opíral, když nemůže třeba chodit.“

Na čem sedí svatý Martina na koni?

Podle dětí: *„Sedlo, deka, aby koňovi nebyla zima a taky aby to Martina netlačilo.“*

Co je to svatozář?

„Je to žluté kolo na hlavě, protože byl svatý.“

Co je dobrý skutek? Jaký dobrý skutek můžeš udělat ty? O co se můžeme rozdělit?

„Když něco udělám dobrého“. A co třeba? „Pomůžu uklidit nádobí, uklidím si hračky, pomůžu tatkově v dílně, pomůžu mamce s nádobím.“ „Pomůžu brachovi uklidit hračky, dám rybičkám jídlo, dám kočce kapsičku, natrhám mamce kytku, nebudu si hrát s mobilem.“ „Můžeme se rozdělit třeba o bombony, čokoládu, něco, co mám rád, ale dám i kamarádovi.“ „Můžu se rozdělit o tablet, chvíli já a chvíli brácha.“

Jak se pozná, že je člověk hodný a zlý?

Děti vyjádří člověka hodného nebo zlého pantomimou.

Eliška jde a pohladí po vlasech kamarádka. Josef přinese Elišce panenku. František pomocí pantomimy znázorňuje vyhrožování a přitom se mračí. Další pohladí paní učitelku, další přinese autíčko kamarádovi. Zajímavostí je, že pět dětí představí hodného člověka, pouze jeden chlapec osobu zlou.

b. Hra – dávej pozor, co říkám

Děti si budou předávat informace:

Na svátek svatého Martina se v celé zemi konalo svatomartinské posvícení. Jedly se makové rohlíčky, kterým se říkalo martiny, svatomartinská husa s knedlíkem a se zelím a pilo se svatomartinské víno.

První reprodukce:

„Na svátek Martina se konalo martinské posvícení. Jedly se rohlíčky, kterým se

říkalo martiny. Jedla se svatomartinská husa s knedlíkem a se zelím a taky martinské víno.“

Druhá reprodukce:

„Na Martina je svatomartinské posvícení, jí se rohlíčky, říká se jim martiny, jí se husa, knedlíky a zelí a taky víno.“

Třetí reprodukce:

„Na martinské posvícení se jí rohlíčky martiny, husa, knedlíky a zelí a pije se víno“

Čtvrtá reprodukce:

„Na posvícení se jí rohlíky a martiny a husa a zelí a knedlíky a víno.“

Pátá reprodukce:

„Na posvícení se jí i rohlíky, martiny, víno, husa, knedlíky a zelí.“

Děti se budou snažit předávat informace co nejpřesněji. Problém nastane s pojmenováním makových rohlíčků, kterým se říkalo podkovy nebo martiny. Děti to pojmu jako dvě jídla. Význam první věty téměř zaniká, ale budou vyjmenovaná všechna jídla, která se vztahují k danému období. Problémem bylo slovo svatomartinský, které děti zkrátily na martinský hned v začátku.

c. Pranostiky

Tyto pranostiky dětem nedělají žádný problém. Jejich odpovědí bude:

„Na svatého Martina napadne sníh. Martin přijíždí na bílém koni znamená, že doveze sníh.“ Druhou pranostiku vysvětlí tak, že začíná zima a musí se začít topit, když nemají plyn.

d. Povídání nejen o Martinovi

Máte ve své třídě Martina?

Děti ve své třídě nemají chlapce se jménem Martin.

Jaká další jména začínají na M?

Martina, Maruška, Michal, Matouš, Matylda, Marian, Milada, Mirka, Milan, Mirek, Matyáš.

Křestní jména svých rodičů budou znát všechny děti. Jména prarodičů budou znít:

Babička Jana, babička Betyňka (podle pejska, kterého má doma), babička z Janovic, děda Smrčků, děda Pavel, děda Pepík, děda Honza a skutečné křestní jméno prarodičů nevěděly tři děti.

Jak vám říká maminka: *Haničko, Hani, Hančo; Rostíku, Rošťáku; Eli, Eliško; Františku, Fáňo; Markétko, Maky; Pepíku, Pepi, Pepo.*

Co jsou to zdobněliny?

Děti odpoví, že je to něco malého.

Při otázce, jak se bude říkat malému Martinovi děti, odpoví následovně:

„Martínek, Marťoušek, Marťánek“

Co jsou slova hanlivá? Slova hanlivá jsou podle dětí taková, když se jim hubuje:

Hanlivé slova od jména Martin navrhnou: Marťas

Děti mají za úkol vymyslet zdobnělé a hanlivé jméno ke svému křestnímu jménu.

Všechny děti uvedou alespoň jeden příklad:

Eliška – Elinka- Elis

Josef- Pepík – Pepek

František – Fanoušek – Franta

Markéta – Markétka – Maky

Hana – Hanička – Hanča

Rostislav – Rostík - Rošťák

Závěrečné šetření

- Poslední den bude autorka pracovat opět s oběma skupinami. Všem dětem předloží stejný obrázek (příloha č. 11) a bude zaznamenávat na diktafon popis jednotlivých částí obrazu. Výsledkem bude porovnání popisu obrázku obou skupin.

Vyhodnocení

Pro vyhodnocení autorka využije Metodiku pro podporu individualizace vzdělávání v podmínkách mateřské školy (2007). Autorka se bude zaměřovat na oblasti vzdělávání: Dítě a jeho psychika a Dítě a ten druhý.

Dítě a jeho psychika

Jazyk a řeč

Dílčí vzdělávací cíle

- rozvoj komunikativních dovedností (verbálních i neverbálních) a kultivovaného projevu
- rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností receptivních (vnímání, naslouchání, porozumění) i produktivních (výslovnosti, vytváření pojmů, mluvního projevu, vyjadřování)

Poznávací schopnosti a funkce, představivost a fantazie, myšlenkové operace

- rozvoj, zpřesňování a kultivace smyslového vnímání, přechod od konkrétně názorného myšlení k myšlení slovně-logickému (pojmovému), rozvoj paměti a pozornosti
- rozvoj tvořivosti (tvořivého myšlení, tvořivého sebevyjadřování)
- posilování přirozených poznávacích citů (zvědavosti, zájmu, radosti z objevování)

Sebepojetí, city a vůle

- rozvoj schopností a dovedností umožňujících pocity, získané dojmy a prožitky vyjádřit.

Dítě a ten druhý

- rozvoj interaktivních a komunikativních dovedností verbálních i neverbálních

Vyhodnocení jednotlivých oblastí

Dítě a jeho psychika

Dítě dokáže:

- sledovat a zachytit hlavní myšlenku příběhu, vyslechnutý příběh samostatně převyprávět
- mít přiměřenou aktivní a pasivní slovní zásobu, osvojená slova aktivně uplatňovat v řeči
- myšlenky a nápady vyjadřovat ve větách
- vytvářet synonyma, slova hanlivá a zdrobnělá
- komunikovat verbálně a neverbálně
- vědomě využívat všechny smysly, všímat si změněného nebo chybějícího
- soustředit se na danou činnost a udržet pozornost
- chápat prostorové pojmy (vpravo, vlevo, dole, nahoře, uprostřed, za, pod, nad, u, vedle, mezi apod.), elementární časové pojmy (léto, podzim, zima, jaro, rok), orientovat se v rovině, částečně se orientovat v čase
- učit se z paměti krátké texty, vědomě si je zapamatovat, vybavit a reprodukovat
- vnímat, že je zajímavé dozvědět se nové věci, využívat zkušenosti
- myslet kreativně
- vyjadřovat svou představivost a fantazii v tvořivých činnostech (výtvarných, dramatických) a ve slovních výpovědích k nim
- uvědomovat si svou samostatnost a rozhodovat o svých činnostech
- prožívat radost z nové činnosti a z hezkých zážitků

Dítě a ten druhý

- spolupracovat s ostatními na základě předem dohodnutých a pravidel

Analýza získaných poznatků a diskuse

Všem dětem byl na začátku zkoumání předložen obraz podzimu od Josefa Lady a přečten krátký příběh tohoto období, který byl motivací k popisu. Všechny děti měly stejné podmínky a obrázek popisovaly samostatně. Příběh byl krátký a všechny děti vydržely poslouchat. Při popisu obrázku se zaměřily na draky, které byly v horní části obrázku. Bylo to asi proto, že pouštění draků je i letos oblíbená podzimní činnost současných dětí. Pálení ohně s opékáním brambor už děti nedokázaly přesně určit, několik dětí to popsalo na základě reprodukce, ostatní to pojaly po svém. Pastva krav na podzimní louce byla popsána všemi dětmi. Sochu svatého Václava určilo správně pět dětí. Chlapec z první skupiny, jehož znalosti byly oproti ostatním dětem hlubší, sochu pojmenoval Karlem IV., poté jeho synem a na základě diskuse se mnou svatým Václavem, patronem naší země. Detailnější popis sochy nebyl zaznamenán u žádného dítěte. Doplňující otázkou byla znalost ovoce a z jakého důvodu je tam vyobrazeno, bylo správně určeno téměř u všech dětí. Na otázku, jaké je počasí, děti opět odpovídaly různě. Kdy začíná a končí podzim, si z reprodukce zapamatovalo pět dětí přesně, dvě děti řekly, že začíná po létu a končí před zimou. Detailů přímo z obrázku (kostel, zřícenina...) si všimla polovina dětí.

Výsledkem popisu prvního obrázku je zjištění, že děti obou skupin podávaly přibližně stejné výkony, týkající se slovní zásoby. Děti se v komunikaci vyjadřovaly nejvíce v jednoduchých větách a často si pomáhaly neverbálními prostředky.

Poslední den byl všem dětem předložen obraz měsíce listopadu a děti měly popsat jednotlivé dílčí části obrazu.

Děti první skupiny se s jednotlivými částmi obrazu setkávaly během celého týdne. Při popisu využívaly slova a výrazy, se kterými se setkaly při svých aktivitách. Jejich slovník byl bohatší o termíny týkající se svátku sv. Martina, Dušiček, pohoštění po draní atd. V jejich mluvě se někdy vyskytly gramatické nepřesnosti, hlavně v užívání předložek (často nahrazovaly slovem tady). Vyjadřovaly se ve větách, které mají více slov, používaly přívlastky (nejvíce k obrázku sv. Martina) i příslovečná určení času a místa. Převažoval verbální projev nad neverbálním. Byly schopny vést dialog a odpovídat na doplňující otázky. Obrázek popisovaly živě se zaujetím. Dokázaly popsat dominantní znaky, všimly si detailů (oblečení lidí, sv. Václav, kůň). Někdy uplatňovaly svoji fantazii (mísa podkov x jitrnice, špalek x praxe). Někdy měly tendenci od obrázku odejít, protože je zaujal určitý detail v jiné části. Jeden chlapec dokonce v dolní části obrázku zaznamenal symbol

zvěrokruhu, který si ovšem vysvětlil po svém. Na základě diskuse autorka vysvětlila toto znamení. Základní orientaci v čase (v noci, v poledne, listopad - podzim) a v prostoru zvládly bez vážnějších problémů (pouze František - levák se potřeboval někdy ujistit). Uplatňovaly představivost a získané zkušenosti z aktivit (hádky, pranostiky). V popisu někdy potřebovaly povzbuzení (a co dál, myslíš to skutečně tak, mně se to líbí...), aby pokračovaly dále. Dokázali jsme spolu bez problémů komunikovat. Otázky, na které odpovídaly, byly spíše k doplnění textu nebo přechodu na jinou část obrázku.

Děti z druhé skupiny se s jednotlivými částmi obrazu setkaly většinou poprvé. Při popisu využívaly slova a výrazy, které znají z každodenního života. Dovedly pojmenovat většinou základní věci, protože neměly možnost osvojit si nová slova, nebo je nedokázaly aktivně uplatnit. K aktivnímu rozšíření slovní zásoby došlo jen v případě, pokud byly zvědavé a já jim odpověděla na jejich otázky. Bylo to však velmi málo. Gramatické nepřesnosti se vyskytovaly téměř u všech dětí (často nahrazovaly slovem tady, tam). V komunikaci hodně využívaly neverbálních prostředků pro snazší vyjádření. Vyjadřovaly se v jednoduchých větách, nebo často jen výčtem slov. Přívlasky používaly velmi sporadicky, příslovečné určení času na obrázku popsaly téměř správně všechny děti (noc, odpoledne, podzim). Verbální a neverbální projev byl srovnatelný, často si pomáhaly ukazováním. Byly schopny vést dialog a odpovídat na doplňující otázky. Živě popisovaly jen ty části obrázku, které jim byly blízké (zasněžená krajina, pohoštění). Dominantní znaky dokázaly popsat jen některé děti, ale velmi stroze, protože neznaly souvislosti. Detaily na soše sv. Martina popsalo jen několik dětí, hlavně chlapci. Uplatňovaly pouze svoji představivost a fantazii (hrob symbolizující Dušičky), protože neměly žádné zkušenosti jako předchozí skupina. Často měly tendenci od obrázku odejít, protože je zaujal určitý detail v jiné části. V popisu potřebovaly podporu (a co dál, co tam ještě vidíš, myslíš to skutečně tak, mně se to líbí...), aby pokračovaly dále. Dokázali jsme spolu bez problémů komunikovat. Otázky, na které odpovídaly, byly spíše k doplnění textu, nebo přechodu na jinou část obrázku, aby odpovědi nebyly příliš strohé. Znalost tradic se potvrdila v této skupině pouze u jednoho chlapce (svatomartinská husa) na základě doplňující otázky. Pranostiky k tomuto tématu nezmínily žádné děti z druhé skupiny.

Závěr

Hlavním cílem bakalářské práce na téma využití obrazů měsíců Josefa Lady byl rozvoj dovedností slovního popisu předškolních dětí, přičemž s jednou skupinou bylo aktivně pracováno po dobu pěti dnů.

Děti pracovaly s obrazy Josefa Lady a na základě různých aktivit s nimi jsem se snažila rozšiřovat komunikační dovednosti dětí. Tyto aktivity byly realizovány v MŠ po dobu sedmi dnů.

Děti si práci s obrazy oblíbily, v průběhu týdne se k některým činnostem vracely a přicházely s různými nápady, jak obohatit svůj kalendář. Nechtěly zůstat jen u ilustrací, ale jednotlivé strany pro každý den kreativně doplňovaly (peří, listy apod.). Děti se hned po příchodu těšily na další den.

Teoretická část se snaží ukázat na možnosti rozvoje slovní zásoby a také význam Ladových obrázků pro dnešní děti.

V praktické části jsem pracovala následovně. První den jsem pracovala se všemi dvanácti dětmi, které měly stejné podmínky pro popis obrazu na základě reprodukce. S jednou šesticí dětí jsem pracovala po dobu pěti dnů od pondělí do pátku, přičemž aktivity se vztahovaly právě k obrazu J. Lady s měsícem listopad.

První den byl zaměřen na obrazy Josefa Lady ve všech ročních obdobích, jejich správné rozřazení do jednotlivých období (měsíců) na základě logického uvažování. Skládáním puzzlů s tematikou O Mikešovi děti procvičovaly jemnou motoriku a vizuomotoriku. Stěžejním úkolem byl popis obrázku s tématem Babí léto na základě přečteného příběhu a návodných otázek, což vyžadovalo soustředěnost a pozornost dětí při čtení. Velký úspěch zaznamenala hra “pečení brambor”, kdy děti procvičovaly hrubou motoriku při oblékání a zároveň popisováním oblečení na sobě rozvíjely řečové dovednosti. Na to úspěšně navázaly vytvářením synonym k jednotlivým druhům oblečení na základě praktické ukázky.

Druhý den se aktivity vztahovaly opět k danému obrazu a byly zaměřeny na řešení hádanek, vysvětlování pořekadel a pranostik. Kreativní vytváření podzimních listů opět posílilo hrubou a jemnou motoriku, logické uvažování při výběru barev, soustředěnost při práci a následný popis zbarvených listů, čímž se rozšiřovala slovní zásoba v oblasti přídavných jmen. Hra ztvárnění podzimních činností ukázala na zdatnost

děti v hrubé motorice a zároveň posílila logické uvažování. Popis pantomimických činností přispěl k rozvoji komunikačních dovedností.

Aktivita třetího dne byla pro děti úplně neznámou a musím se přiznat, že i zčásti pro mě. Na základě obrázku Draní peří, přečteného textu, děti popisovaly opět obrázek. Kreativní draní peří je velice bavilo. Děti byly velmi soustředěné a musím říct, že výsledek přes prvotní zdolané úskalí byl zdařilý i pro chlapce, který je levák. Ocenila jsem u dětí trpělivost a houževnatost. Oblíbené hádanky opět posílily logické uvažování. Poslední aktivita tohoto dne psaní husím brkem vyžadovala účast asistentky, která byla nápomocná při zvládnutí bezpečnosti dětí. Procvičování jemné motoriky a soustředění na práci bylo výsledkem nadepsaného jména každého podle svých schopností.

Téma Dušičky bylo pro některé děti neznámé. V rámci úkolu se děti seznámily s přírodninami, podporovaly a upevňovaly správné oční pohyby, zrakové rozlišení, vnímání prostoru a počítání do pěti. Při hře do zvuků melodie posilovaly sluchovou paměť a prostorovou orientaci. Nechyběl ani popis obrázku na základě přečteného tématu a návodných otázek.

Aktivita pátého dne na téma svatý Martin byla aktuální, protože svátek byl v následujícím týdnu. Legenda o svatém Martinovi nadchla všechny děti. Na základě předloženého obrázku jej snadno popisovaly a plnily další úkoly. Hra "Dávej pozor, co říkám" přispěla k rozvoji sluchové paměti. Oblíbené pranostiky a úkoly, které se vázaly ke jménu Martin, posílily řečové dovednosti na základě rozvoje sluchové paměti a diferenciací a dále vytvářením zdobnělin a slov hanlivých. Děti si ujasňovaly i různou podobu svého jména, jména rodičů a prarodičů. Tento den byl závěrečným dnem pro vytváření svého kalendáře.

Popis závěrečného obrázku obou skupin přinesl značné rozdíly především v oblasti slovní zásoby. Děti z první skupiny popisovaly obrázek živěji, detailněji a uplatňovaly i slova, která pro ně byla před týdnem neznámá. Při popisu zmínily i pranostiky, které se vázaly k danému obrázku. Pokrok jsem zaznamenala ve větším využívání slovních druhů, hlavně přídavných jmen.

Bakalářská práce může být inspirací pro pedagogy, protože právě obrazy Josefa Lady jsou velkou studnicí kulturních hodnot a tradic, které mohou být dětem předkládány srozumitelnou a přehlednou formou po celý školní rok.

Zdroje

- ALLEN, K. E. a L. R. MAROTZ.** *přehled vývoje dítěte od prenatálního období do 8 let.* Praha: Portál, 2005. ISBN: 80-7367-055-0
- BARTOŇOVÁ, Mi.** *Současné trendy v edukaci dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami v České republice.* Brno: MSD, 2005. ISBN 8086633373.
- BEDNÁŘOVÁ, J., ŠMARDOVÁ, V.** *Diagnostika dítěte předškolního věku: Co by dítě mělo umět ve věku od 3 do 6 let.* Brno: ComputerPress, 2007, 212 s. ISBN 978-80-251-1829-0
- BEDNÁŘOVÁ, J., ŠMARDOVÁ, V.** *Školní zralost: Co by mělo umět dítě před vstupem do školy.* Brno: ComputerPress, 2011, 99 s. ISBN 978-80-251-2569-4
- Bijou, S. W.,** *Child development: The basic stage of early childhood.* Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall. 1976.
- BYTEŠNÍKOVÁ, I.** *Rozvoj komunikačních kompetencí u dětí předškolního věku.* Brno: Masarykova univerzita, 2007. ISBN 978-80-210-4454-8.
- BYTEŠNÍKOVÁ, I.** *Komunikace dětí předškolního věku.* Praha: Grada, 2012.. ISBN 9788024730080.
- CARDOVÁ, J. - ŠVANDOVÁ, H.** *Jazyková výchova v mateřské škole II.* Praha: Naše vojsko, 1988.
- ČAČKA, O.,** *Psychologie dítěte.* 3. dolň. vyd. Tišnov. Sursum, 1997. ISBN 80-85799-03-0
- DVOŘÁK, J.** *Logopedický slovník: terminologický a výkladový.* Ždár nad Sázavou: Logopedické centrum, 1998.
- KLENKOVÁ, J.** *Logopedie: narušení komunikační schopnosti, logopedická prevence, logopedická intervence v ČR, příklady z praxe.* Praha: Grada Publishing, 2006. ISBN 80-247-1110-9.
- KUTÁLKOVÁ, D.** *Vývoj dětské řeči krok za krokem.* Praha: Grada, 2005. Pro rodiče. ISBN 8024710269
- LADA, J.** *Kronika mého života.* Odeon, nakladatelství krásné literatur a umění, n. p. Praha 1974
- LADA, J. a K. DUFEK.** *Tradiční český rok.* Praha: Bambook, 2018. ISBN 978-80-247-5173-3.
- LADOVÁ, A.** *Můj táta Josef Lada.* BBS tiskárna Vimperk, s. r. o. 1980. ISBN 80-86221-19-9.

- LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D.** *Vývojová psychologie: 2, aktualizované vydání.* Praha :Grada Publishing, a. s., 206. 368 s, ISBN 80-247-1284-9
- LECHTA, Viktor et al.** *Logopedické repetitórium.* Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1990. ISBN 8008004479.
- LECHTA, V. a B. KRÁLIKOVÁ.** *Když naše dítě nemluví plynule: koktavost a jiné neplynulosti řeči.* Přeložil Magda WADOWYCZYNOVÁ. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-849-4.
- MATĚJČEK, Z.** *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte: normy vývoje a vývojové milníky z pohledu psychologa: základní duševní potřeby dítěte: dítě a lidský svět.* Praha: Grada, 2005. ISBN 80-247-0870-1.
- Metodika pro podporu individualizace vzdělávání v podmínkách mateřské školy.* [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2007. 48 s. ISBN 9788087000106
- PIAGET, J. a B. INHELDEROVÁ.** *Psychologie dítěte.* Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-263-8
- PODHÁJECKÁ, M. et al.** *Edukačnými hrami poznáváme svet.* Prešov: Prešovská univerzita, 2006. ISBN 80-8068-514-2
- POSPÍŠILOVÁ, Z.** *Hrajeme si s básničkou.* Grada Publishing, a. s., 2007. ISBN 978-80-247-1709-8
- Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání.* [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2018. 50 s. [cit. 2019-11-21]. Dostupné na: <http://www.msmt.cz/file/45304/>
- ŘÍČAN, P.** *Psychologie: Příručka pro studenty.* Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-923-2
- ŠOTTNEROVÁ, D.** *Lidové tradice: původ lidových tradic, zvyky, pověry, pranostiky, říkadla a hry.* Olomouc: Rubico, 2009. ISBN 978-80-7346-096-9.
- ŠOTTNEROVÁ, D.** *Adventní čas: zvyky, obyčeje, náměty, návody, pohádky, příběhy a hry.* Olomouc: Rubico, 2005. ISBN 8073460505.
- TRNKOVÁ, K.** *Devatero kvítí: jarní a letní obyčeje naší babičky.* Praha: Studio Trnka, 2010. ISBN 9788087209523.
- VÁGNEROVÁ, M.** *Vývojová psychologie: dětství a dospívání.* Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 9788024621531.
- ŽLAB in ZELINKOVÁ, O.** *Poruchy učení.* Praha: Portál, 1994. ISBN 8071780383.

Přílohy:

Seznam příloh:

Příloha č. 1 - obrázek J. Lady -podzim

Příloha č. 2 - obrázky J. Lady - roční období (13 obrazů)

Příloha č. 3 - obrázek puzzle J. Lady – O Mikešovi

Příloha č. 4 – obrázek J. Lady – Babí léto

Příloha č. 5 – obrázek J. Lady - draní peří

Příloha č. 6 – ukázka psaní husím brkem

Příloha č. 7 – obrázek J. Lady - Dušičky

Příloha č. 8 – ukázka výběru přírodnin

Příloha č. 9 – ukázka zařazení přírodnin

Příloha č. 10 – obrázek J. Lady – Svatý Martin

Příloha č. 11 – obrázek J. Lady – Listopad

Příloha č. 12 – přepsaný rozhovor č. 1.(podzim)

Příloha č.13. – přepsaný rozhovor č. 2 (podzim)

Příloha č. 14 – přepsaný rozhovor č. 3 (listopad)

Příloha č 15 – přepsaný rozhovor č. 4 (listopad)

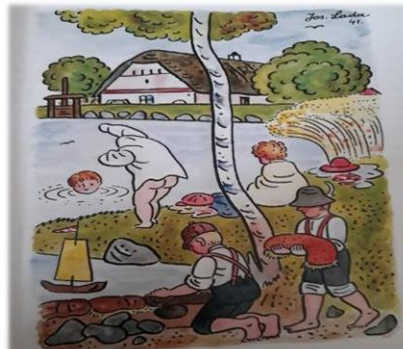
Příloha č. 1

Obrázek podzimu

Příloha č. 2

Obrázky ročních období

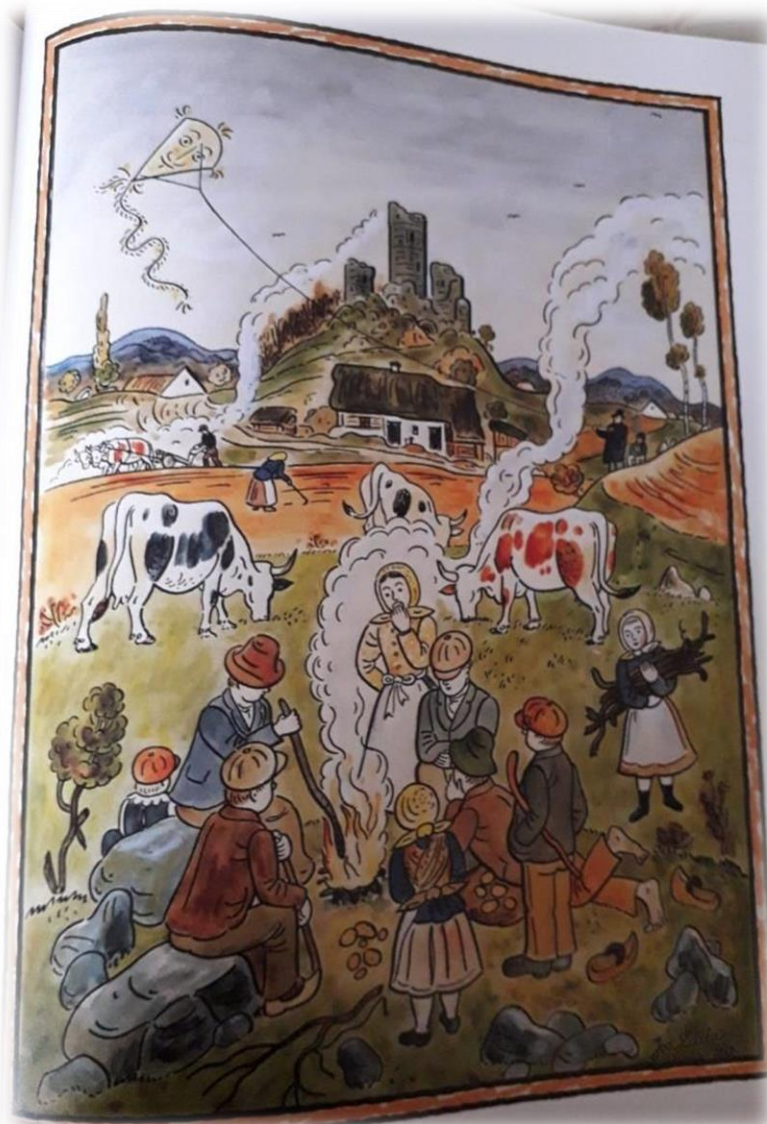
Příloha č. 3

Puzzle O Mikešovi

Příloha č. 4

Babí léto

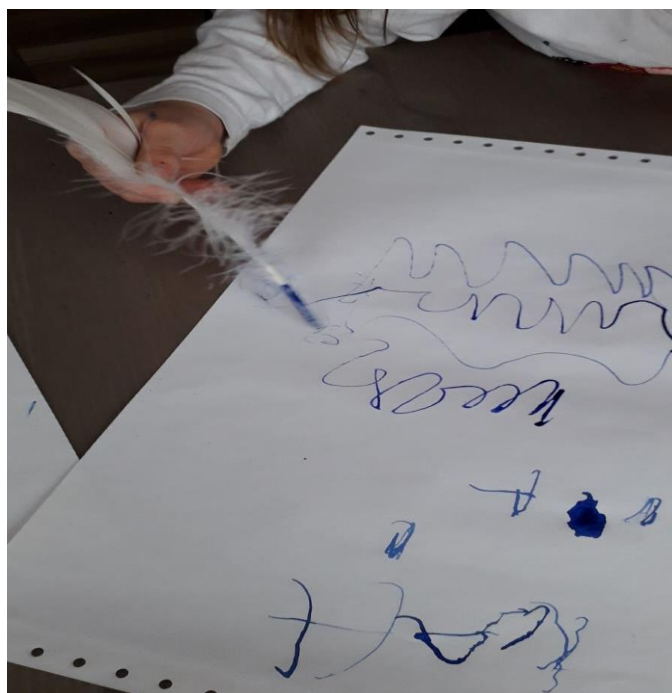
Příloha č. 5

Draní Peří

Příloha č. 6

Psaní husím brkem

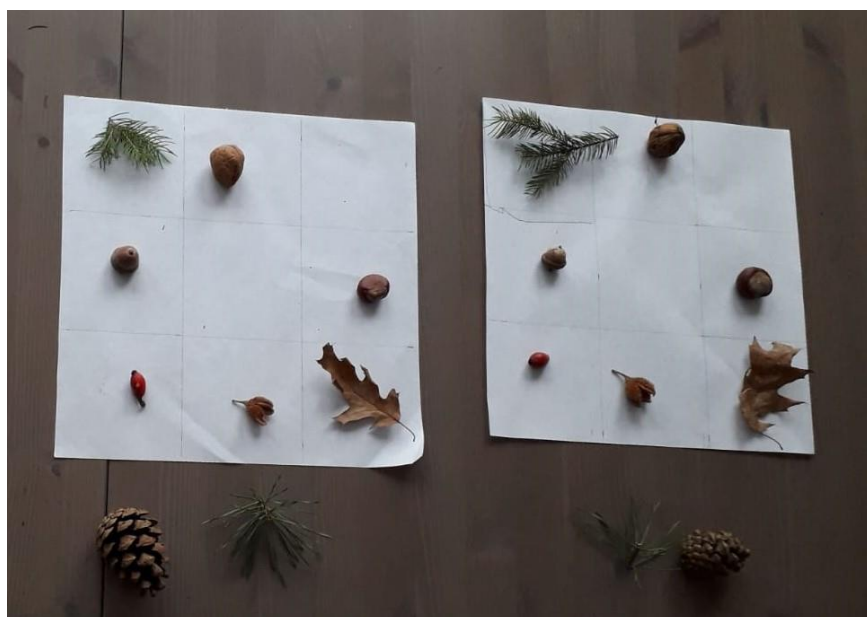
Příloha č. 7

Dušičky

Příloha č. 8

Výběr přírodnin

Příloha č. 9

Zařazení přírodnin

Příloha č. 10

sv. Martin

Příloha č. 11

Listopad

Příloha č. 12

Popis obrázku podzimu z pohledu Rostislava (experimentální skupina)

R: Je to podzim podle toho draka, ehm. Ale nevidím tam nikoho, že by držel provázek. Uprostřed sedí lidi u ohně a opékají asi kuře. Vedle na zemi mají brambory a budou je asi opíkat.

P: Poznáš co je to za sochu?

R: Je to Karel IV.

P: Zajímavý nápad, ale ne tohle je sv. Václav.

R: To je jeho syn.

P: Máš docela pravdu, protože Karel IV měl opravdu syna Václava, ale tohle není jeho syn. Tenhle Václav je ještě starší, než Karel IV. Víš, kdy se slaví sv. Václav?

R: Na svatého Martina.

P: Ne, sv. Václav se slaví 28. září. Teď se prosím podívej dolů na obrázek, co tam vidíš?

R: jóó, tak tady pouští toho draka. A s tím klukem tam je i myslivec, protože má mysliveckej klobouk s pírkem. A ještě jsou tam vedle jeho děti. A pouští ho na louce, protože po oraništi by se jim špatně běhalo.

P: Co ještě vidíš na obrázku?

R: A jsou tam stromy a hnědé listí, které brzy spadne. A spadnou i ty plody, ze kterých vyrostou nové stromy, jestli je zvířata nesežerou. A když spadnou jabka, tak je posbíráme, nebo když jsou na stromě tak je češeme.

P: Jaké je ještě ovoce na obrázku?

R: Napravo je asi hroznové víno nebo já to nepoznám co to je. A tady paní co nese na zádech klacíky. Z nich bude doma stavět domečky pro děti, nebo když budou velké tak teepee. Asi na topení to nebude, to se vozí domů traktorem.

P: Jaké je na obrázku počasí?

R: Větrné na draky. Když jedu do školky brzy ráno, tak je dycky po ránu zima, když zase zpět, tak je teplo a večer už je zase zima. A vzadu je zřícenina, Možná je to Rokeštejn, byl jsem tam v létě s tatškou a celé jsme to prolézali.

Příloha č. 13

Popis obrázku podzimu z pohledu Lukáše (kontrolní skupina)

L: Asi je to podzim. Je tam oheň, socha a krávy.

P: Co je tedy v dolní části obrázku.

L: Jsou tam děcka, jak se dívají nahoru, a kostel. A pálíjou oheň, asi nějakou suchou trávu, protože jim to hodně čoudí. Ale jeden kluk tam nese větve, aby jim to hořelo. A je tam drak a lítá vysoko.

P: Co mohou na ohýnku opékat?

L: Asi špekáčky, nebo brambory.

P: Víš co je to za sochu?

L: To nevím.

P: Vidíš na obrázku nějaké ovoce a proč tam je?

L: Jsou tam jabka a nevím proč tam jsou.

P: Jaké je asi počasí?

L: Asi vítr, protože tam lítá drak a sluníčko.

P: Ještě mi k tomu obrázku něco řekneš?

L: Už asi nic.

Příloha č. 14

Popis obrázku měsíce listopad z pohledu Rostislava (experimentální skupina)

P: Já tady mám pro tebe nový obrázek a tvým úkolem bude popsat, co na něm vidíš a do kterého ročního období a měsíce ho zařadíš.

R: Je to zima, protože je tu sníh.

P: Ale ten sníh není všude a navíc jsem říkala, že je to podzimní měsíc

R: Uprostřed je svatý Martin, ale ten má přece mustanga. Nevěděl jsem, že má tažnýho koně. Bělouš je tažnej kůň. U Martina je žebrák a tomu dal Martin svůj plášť. A do rána se mu zase proměnil v celej a za tenhle dobrej skutek začal pomáhat všem lidem. Je štědry, protože když projíždí kolem lidí tak po nich hází čokoládové dukáty.

P: Co vidíš na obrázku vlevo?

R: To už přijel Martin na bílém koňovi. Ale letos ještě sníh nenapadl. Ta husa je s tím spojená. Ta se vždycky dělá na Martina. Je v tom zapíchnutá vidlička a už se bude dávat na stůl, protože už přišli všichni k obědu. Sedí tam táta, dva kluci a mamka nese tu husu. Možná to taky donesla, že už dodrali, ale to asi ne, protože chlapi přece nederou. Ty četli ty noviny a povídali příběhy těm babičkám. A je to ve starým domě podle těch svatých obrázků na zdi a taky podle vyřezávané židle.

P: Co vidíš na obrázku nahoře?

R: Tady vyvádí toho mustanga. Takhle má vypadat, akorát že má být černý.

P: kdo je tam ještě kromě mustanga?

R: Jsou tam lidi, co mají na rameni pušky a dudy.

P: To nejsou dudy, ale máš pravdu, že to trochu připomíná píšťalu z dud.

R: Takže to jsou lesníci a loví zvěř. Domlouvají se, jak budou tu zvěř nahánět. Nahání ten pán, co nemá pušku, a taky jeho kluk. Pán má v ruce bič a tím může popohánět třeba ty divočáky. a všichni mají vysoký boty, protože tam už je hodně sněhu. Mají teplé kabáty a beranice na hlavě, aby jim nebyla v lese zima. Ty vytažený klady jsou kůrovcové klády. Ty stromy, co tam zůstaly, jsou ještě zelené, ale to teď nepoznám, protože jsou zachumelené.

P: Co vidíš na dalším obrázku?

R: Vpravo je asi kovář. podle toho kladiva, ale to by měl železný. Tenhle má v ruce palici. Asi něco vytesává z pařezu. Ale tady na míse jsou podkovy, tak to bude kovář. Možná taky chtějí ten špalek rozbít a pak s tím budou topit. Nebo na tom špalku budou sekát dříví. Jo to bude na topení, to máme tak u taťky. U mamky topíme elektrickou. Taťka chodí do kotle pořád a mně je hrozný vedro.

P: Super, který další obrázek tě zaujal?

R: Tady pod Martinem se modlí u hrobu. Modlí se proto, aby je bůh poslal do stejného nebe a setkali se tam s kamarádama. Teď se chodilo modlit ke hrobům na dušičky. A pak se taky šlo modlit do kostela. Tady už jdou dva lidi z kostela. Jsou hodně smutný, protože ta cesta je jak močál.

P: Proč si myslíš, že jdou z kostela?

R: Protože je tady vzadu na kopci kostel a paní má v ruce knížku na modlení.

P: Kdyby, jsi měl z tohoto velkého obrazu složit den. Kde by se začínalo, kde je ráno a který obrázek ukazuje večer?

R: Začalo by to prací v lese, aby měli dřevo na zimu. Tady úplně dole je amor, který když někoho střelí, tak se do něho zamiluje.

P: Vypadá to trochu jako amor, ale toto je znamení horoskopu. Listopad je ve znamení střelce. Když se začne s tím dřevem, jak se pokračuje dál?

R: Zima, takže se topí a štípe se dříví a topí se. Doma se potom jde ke kamnům zahřát a dát si jídlo. Jde to takhle odshora dolů.

P: Vzpomínáš si na některou pranostiku, nebo hádanku, kterou jsme si povídali během týdne?

R: Svatý Martin přijel na bílém koni. Když bude na Martina chumelit, bude pak velká zima v zimě.

P: a vzpomeneš si na hádanku?

R: Čtyři rohy, žádné nohy, ale břicho veliké je přece peřina z peří. Znáš buclatou holčičku, která má hodně sukýnek. Když jsme sukýnky svíkali, všichni jsme plakali je přece cibule.

P: To jsi pěkně popsal, mně se to moc líbilo. Děkuji.)

Příloha č. 15

Popis obrázku měsíce listopad z pohledu Lukáše (kontrolní skupina)

P: Já tady mám pro tebe nový obrázek a tvým úkolem bude popsat, co na něm vidíš, a do kterého ročního období a měsíce ho zařadíš.

L: To je zima a je tady hodně obrázku.

P: To je pravda, ale ten sníh není všude, tak mi ho začni postupně popisovat. Můžeš začít odshora.

L: Jsou tu lidi a jeden kluk a mají flinty, asi budou střílet zvěř. Taky je tady kůň a má zapřažený vůz a asi poveze něco na tom vozu.

P: Kde se v lese vzalo to dřevo?

L: To je kůrovec. To je všechno uschlý a tak se to musí vykácet. A tady ještě jsou nějaký stromy, tak ty asi ještě nejsou kůrovcový.

P: Víš co je to kůrovec?

L: To, že strom uschne.

P: Víš, proč uschne?

L: Protože je kůrovcový.

P: Strom uschne, protože ho napadl brouk, který požírá lýko pod kůrou, a proto ten strom uschne. Co je za sochu uprostřed obrázku, na čem jede?

L: To nevím, kdo to je, ale jede na koňovi a je už tam sníh.

P: To je svatý Martin, který jede na bílém koni, a proto je tam všude už sníh, řekneš mi k tomu ještě něco?

L: Už asi nic.

P: Co se děje na obrázku vpravo?

L: To vypadá, jako že dělají zabíjačku, zabíjíjou prase a dole na míse jsou už jitrnice. To se musí tou sekerou rozpárat, aby se to maso dostalo ven.

P: Podle mě to bude štípání dřeva, velkého špalku, který právě dovezli z lesa.

L: Já myslím, že ne.

P: A co v pravé dolní části obrázku vidíš?

L: To jde děda s babičkou ven, protože je pěkný počasí a ještě tady nechumelí jako nahoře.

P: Víš co značí obrázek pod svatým Martinem?

L: Děti klečí a chtějí sfouknout tu svíčku.

P: Proč tam je asi ta svíčka a kde je?

L: To nevím.

P: Co vidíš na obrázku vlevo dole?

L: To už jako budou obědvat.

P: Dokážeš spočítat kolik lidí sedí u stolu a kdo to asi je?

L: Sedí tam táta, jeden kluk, druhý kluk a za mámou taky někdo sedí, ale nevím, kdo to je, jo a máma nese oběd na stůl.

P: Co budou mít k obědu? Jak jsi to poznal?

L: Asi kačenu, protože ji nese na talíři.

P: Nemůže to být svatomartinská husa,, když je tam svatý Martin?

L: Tak jestli koupili husu, tak to bude husa.

P: Znáš nějakou pranostiku, hádanku, písničku nebo básničku, která se spojuje se svátkem svatého Martina nebo s daným ročním obdobím?

L: Nevím, co je to pranostika, ale hádanku vím. Leze, leze po železe, nedá pokoj až tam vleze. Co je to?

P: To je přece klíč, mám pravdu? Hádanka se neváže k tématu, ale je dobře, že jsi si vzpomněl. Mně se tvůj popis obrázku líbil, děkuji ti za něj.